

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
Кафедра загальної та клінічної психології**

Випускна кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ХВОРОСТ ХРИСТИНИ ЮРІЇВНИ

**Ставлення до інформації як чинник психологічного благополуччя
студентів під час війни**

Спеціальність 053 Психологія

Освітньо-професійна програма Клінічна психологія

Робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Науковий керівник:

Малімон Людмила Яківна,

Кандидат психологічних наук,

професор, професор кафедри загальної

та клінічної психології

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри загальної та
клінічної психології

від _____ 2024 р

Завідувач кафедри

ПІБ завідувача кафедри _____

ЛУЦЬК 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ ДО ІНФОРМАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТІВ	
1.1. Ставлення до інформації та його види.....	13
1.2. Ставлення до інформації юнаків та його види в умовах тривалого травматичного стресу.....	16
1.3. Ставлення до інформації у контексті психологічного благополуччя студентів	29
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ ДО ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЧИННИК ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	
2.1. Методологічні засади дослідження ставлення до інформації студентів.....	34
2.2. Організація та методичний апарат дослідження ставлення до інформації як чинника психологічного благополуччя юнаків	37
2.3. Емпіричне дослідження ставлень до інформації студентів ...	45
Висновки до розділу 2.....	53
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
ДОДАТКИ.....	74

АНОТАЦІЯ

Хворост Х. Ю. Ставлення до інформації як чинник психологічного благополуччя студентів під час війни. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 053 – психологія. – Волинський національний університет імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, Луцьк, 2025.

Проблема ставлення до інформації як чинника психологічного благополуччя студентів в умовах війни не отримала належного висвітлення у науковій літературі, попри існування серйозних запитів суспільства щодо збереження інформаційної безпеки та психологічного благополуччя особистості молодої людини. Цим зумовлено актуальність та вибір теми дослідження «Ставлення до інформації як чинник психологічного благополуччя студентів під час війни».

Метою дослідження є теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити ставлення до інформації як чинник психологічного благополуччя студентів під час війни. Визначено такі завдання дослідження: здійснити теоретичний аналіз наукових досліджень у вітчизняній та зарубіжній літературі щодо проблеми ставлення до інформації студентів під час війни; емпірично дослідити ставлення до інформації як чинника психологічного благополуччя студентів в умовах тривалого травматичного стресу; визначити види ставлень студентів до інформації та рівнів психологічного благополуччя в умовах тривалого травматичного стресу під час війни.

Об'єкт дослідження – психологічне благополуччя студентів.

Предмет дослідження – ставлення до інформації як чинник психологічного благополуччя студентів.

Для вирішення завдань та досягнення поставленої мети було використано теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукових джерел для вивчення психологічного змісту поняття ставлення до

інформації, визначення впливу ставлення до інформації на психологічне благополуччя особистості студента, та емпіричні методи.

У результаті дослідження встановлено, що ставлення до інформації – це сукупність когнітивних та емоційно-мотиваційних операцій і дій (як психічних, так і фізичних) стосовно певного інформаційного об'єкта. Категорія «ставлення до інформації» охоплює систему індивідуальних, вибіркового та свідомих ставлень, що виявляється у способах обробки інформації, стилях її засвоєння, а також виборі джерела та змісту інформації відповідно до інформаційних потреб особистості. Установлено концептуальні межі поняття психологічного благополуччя як феномену, що описує стан та особливості внутрішнього світу людини, що визначають її гармонійну взаємодію як з собою, так і з іншими. Існує зв'язок психологічного благополуччя та психічного здоров'я людини, яке є в ситуації ризику в умовах тривалого травматичного стресу під час війни.

Кожен вид ставлень, зокрема індивідуальні, вибірково та свідомі сполучаються із конкретними видами інформаційного простору студентів, відповідно індисеміосферою (знаки і символи, якими послуговується людина для особистісного зростання), мінісеміосферою (знаки і символи для ефективної міжособистісної взаємодії), семіосферою (знаки і символи для вироблення активної громадянської позиції, зростання суспільних інтересів та соціальної активності). Усі виділені компоненти тісно мають свою специфіку функціонування в умовах тривалого травматичного стресу під час війни.

Аналіз результатів емпіричного дослідження вибіркового та індивідуальних ставлень студентів свідчить про те, що існують зв'язки між показниками конкретно-послідовного стилю засвоєння інформації та суб'єктивованого/категоріального способу обробки інформації; показниками абстрактно-довільного стилю із показниками рефлексивного способу обробки інформації, показниками конкретно-довільного стилю з показниками імпульсивного способу обробки інформації, показниками

абстрактно-послідовного стилю з показниками аналітичного способу обробки інформації.

Найкращими стилями обробки інформації, які забезпечують взаємодію ставлення до інформації та психологічного благополуччя є об'єктивовано-категоріальний та рефлексивний. Низький рівень психологічного благополуччя притаманний студентам із домінуючими синтетичним та імпульсивним стилями обробки інформації, що становлять основу їхніх вибіркового та свідомих ставлень до інформації.

Ключові слова: *індивідуальні/вибірково/свідомі ставлення до інформації, психологічне благополуччя, студенти, війна.*

SUMMARY

Khvorost, K. Y. Attitudes to Information As a Factor of Students' Psychological Well-Being During War. – Qualifying scientific work submitted as a manuscript.

Thesis for a master's degree in speciality 053 – Psychology. – Lesya Ukrainka Volyn National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Lutsk, 2025.

The topic of attitudes to information as a factor of students' psychological well-being in times of war has not received adequate coverage in the scientific literature, despite the availability of pressing public demand for the information security and psychological well-being of the young person. This fact determines the relevance and choice of the research topic “Attitude to Information as a Factor of Students' Psychological Well-Being During War”.

The aim of the study is to theoretically substantiate and empirically investigate the attitude to information as a factor of students' psychological well-being during war. The following research tasks are defined: to carry out a

theoretical analysis of scientific research in domestic and foreign literature on the problem of students' attitudes to information during the war; to empirically study the attitude to information as a factor of students' psychological well-being in conditions of continuous traumatic stress; to determine the types of students' attitudes to information and levels of psychological well-being in conditions of continuous traumatic stress during the war.

The object of the study is the psychological well-being of students.

The subject of the study is the attitude to information as a factor of students' psychological well-being.

To solve the tasks and achieve the goal, the following theoretical methods were used: analysis, synthesis, generalisation, systematisation of scientific sources to study the psychological content of the concept of attitude to information, determination of the impact of attitude to information on the psychological well-being of the student's personality, and empirical methods.

The study found that the attitude to information is a set of cognitive, emotional and motivational operations and actions (both mental and physical) in relation to a certain information object. The category of 'attitude to information' covers a system of individual, selective and conscious attitudes, which is manifested in the ways of processing information, styles of its assimilation, as well as the choice of the source and content of information in accordance with the information needs of the individual. The conceptual boundaries of the concept 'psychological well-being' as a phenomenon describing the state and features of the individual inner world that determine their harmonious interaction with both oneself and others are established. There is a connection between psychological well-being and mental health, which is at risk in a situation of continuous traumatic stress during war.

Each type of attitude, i.e. individual, selective and conscious, is associated with specific types of students' information space, respectively, the individual semiosphere (signs and symbols used by a person for personal growth), the minisemiosphere (signs and symbols for effective interpersonal interaction), the

semiosphere (signs and symbols for developing an active civic position, growing public interests and social activity). All the identified components have their own specifics of functioning in the conditions of continuous traumatic stress during the war.

The analysis of the results of the empirical study of students' sample and individual attitudes shows that there are links between the indicators of the concrete-consecutive style of information assimilation and the subjective/categorical way of information processing; indicators of the abstract-arbitrary style with indicators of the reflective way of information processing, indicators of the concrete-arbitrary style with indicators of the impulsive way of information processing, indicators of the abstract-consecutive style with indicators of the analytical way of information processing.

The best styles of information processing that ensure the interaction of attitude to information and psychological well-being are the objective-categorical, and reflective. A low level of psychological well-being is inherent in students with dominant synthetic and impulsive styles of information processing, which form the basis of their selective and conscious attitudes to information.

Key words: *individual/selective/conscious attitudes to information, psychological well-being, students, war.*

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах воєнного стану України, яка активно захищається від російської агресії не лише на полі бою, а й в інформаційному просторі та інтенсивних кібератак з боку росії, гостро постала проблема інформаційної безпеки. Одним із шляхів інформаційної безпеки є плекання коректного ставлення особистості до інформації як своєрідного способу обробки та стилю її засвоєння, усвідомленого вибору інформаційного джерела та змісту, водночас уникаючи деструктивного впливу інформаційної пропаганди. 2023 рік був означений словником Вебстера як рік газлайтингу. Газлайтинг – це психологічні маніпуляції переслідувача (ворога), аби сформувати комплекс провини у його жертви. У газлайтингу задіяні щонайменше дві особи: психічний переслідувач, і друга людина, потерпілий. Газлайтинг може бути свідомим або несвідомим і здійснюється таємно, тож емоційне насильство, що виникає в результаті, не є явним (Ruiz, 2020). Ініціатор газлайтингу: змушує свою «жертву» засумніватися у своїй пам'яті; змушує замислитися про свою емоційну стабільність та адекватність; виставляє «жертву» як неінтелектуальну, розумово немічну людину; підкреслює уявну вікову, гендерну і фізіологічну некомпетентність; заперечує почуття і факти, що мають важливість для жертви. Оскільки інформація може бути, з одного боку, засобом забезпечення особистої суспільної безпеки, а з іншого – змістом інформаційних війн та інтервенцій, то вона може бути основним джерелом газлайтингу й впливати та маніпулювати суспільною свідомістю, що негативно відображається на життєдіяльності особистості в соціумі, на формуванні її психологічного благополуччя.

Під час війни зростає вразливість сучасного інформаційного суспільства від недостовірної інформації, її несвоєчасного надходження, промислового шпигунства, комп'ютерної злочинності. Тому одним із головних

стратегічних пріоритетів держави є впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя. На рівні особистості важливим є коректне ставлення до інформації, яке є необхідною умовою розвитку психологічного благополуччя людини та її інформаційної безпеки. Іншою важливою проблемою є збереження коректного ставлення до інформації у молоді під час тривалого травматичного стресу, зумовленого війною. Численні наукові праці свідчать про те, що психологічне благополуччя юнаків є важливою категорією психології.

Результати останніх досліджень свідчать про те, що вербальний інтелект, зокрема абстрактне мислення та здатність до абстрактних умовиводів є важливим протективним фактором проти розвитку ПТСР у військових, які пережили травми війни (Zalmenson, 2024). Водночас до нашого відома немає досліджень, які вивчають особливості когнітивної обробки інформації та психологічного благополуччя юнаків в умовах тривалого травматичного стресу війни.

На наш погляд, збереження коректного ставлення до інформації у молоді під час тривалого травматичного стресу, зумовленого війною, є важливою дослідницькою проблемою, адже саме в юнацькому віці відбуваються важливі особистісні зміни пов'язані зі становленням особистісної ідентичності (Я. Гошовський, Н. Савелюк, М. Смульсон та ін.).

В українській психологічній науці питання психологічного благополуччя було і залишається предметом дослідження у працях І. Беха, Ж. Вірної, Я. Гошовського, С. Максименка (психологічне благополуччя у контексті генетичної психології і психології праці), Н. Савелюк, М. Савчина, Т. Титаренко, В. Ямницького (психологічне благополуччя у руслі суб'єктного підходу, його залежність від відповідальної та морально-духовної поведінки, психології ставлення).

Релевантними для цієї проблеми є дослідження способів обробки інформації, когнітивних стилів, інформаційної безпеки, індивідуального і суспільного інформаційного простору (В. Васютинський, Л. Засекіна, А.

Мітлош, Р. Каламаж, І. Пасічник, М. Смульсон та ін.). Водночас проблема ставлення до інформації як чинника психологічного благополуччя студентів в умовах війни не отримала належного висвітлення у науковій літературі попри існування серйозних запитів суспільства щодо збереження інформаційної безпеки та психологічного благополуччя особистості молодої людини. Цим зумовлено актуальність та вибір теми дослідження «Ставлення до інформації як чинник психологічного благополуччя студентів під час війни».

Метою дослідження є теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити ставлення до інформації як чинник психологічного благополуччя студентів під час війни.

Відповідно до сформульованої мети визначено такі **завдання** дослідження:

1) здійснити теоретичний аналіз наукових досліджень у вітчизняній та зарубіжній літературі щодо проблеми ставлення до інформації студентів під час війни;

2) емпірично дослідити ставлення до інформації як чинника психологічного благополуччя студентів в умовах тривалого травматичного стресу;

3) визначити види ставлень студентів до інформації та рівнів психологічного благополуччя в умовах тривалого травматичного стресу під час війни.

Об'єкт дослідження – психологічне благополуччя студентів.

Предмет дослідження – ставлення до інформації як чинник психологічного благополуччя студентів.

Для вирішення завдань та досягнення поставленої мети було використано такі **методи дослідження**: теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукових джерел для вивчення психологічного змісту поняття ставлення до інформації, визначення впливу ставлення до інформації на психологічне благополуччя особистості студента; емпіричні: комплекс психодіагностичних методик: методика «Визначення стилів

засвоєння інформації» М. Фетискіна (для вивчення вибіркового ставлення студентів до інформації); методику «Ідеальний комп'ютер» М. Холодної, методику «Вільне групування об'єктів» В. Колги, методику Дж. Кагана «Порівняння подібних рисунків» (для визначення індивідуальних ставлень студентів до інформації, представлених когнітивними стилями: «широкий-вузкий діапазон еквівалентності», «відкритість-закритість пізнавальної позиції», «імпульсивність-рефлексивність»); шкалу психологічного благополуччя К. Ріфф (для вивчення різних рівнів психологічного благополуччя студентів); математико-статистичної обробки емпіричних даних – r-коефіцієнт Пірсона (для визначення кореляційних зв'язків між різними видами ставлень до інформації), Н-критерій Краскала-Уоллеса (для визначення значущих відмінностей у прояві ставлення до інформації відповідно до низького, середнього та високого рівнів психологічного благополуччя студентів). Статистична обробка даних здійснювалася за допомогою комп'ютерного забезпечення SPSS для Windows (версія 29.0).

База дослідження. Для проведення дослідження було сформовано вибірку із 200 осіб – студентів факультету іноземної філології Волинського національного університету імені Лесі Українки (віком від 18 до 22 років) та студентів спеціальності документознавства та інформаційної діяльності Національного університету «Острозька академія».

Дослідження схвалено Комітетом з Етики наукових досліджень Волинського національного університету № 1 від 27.12.2023.

Наукова новизна магістерського дослідження полягає у тому, що

- *вперше* визначено ставлення до інформації (індивідуальні, вибіркові та свідомі ставлення як чинник психологічного благополуччя студентів; виявлено способи обробки інформації, стилі її засвоєння, усвідомлений вибір змісту і джерела інформації; встановлено ставлення до інформації (об'єктивно-категоріальне та рефлексивне) як чинник високого рівня психологічного благополуччя студентів в умовах тривалого травматичного стресу;

- удосконалено: ідеї про психологічне благополуччя студентів з урахуванням їхніх вікових особливостей;

- дістало подальшого розвитку: уявлення щодо тривалого травматичного стресу та інформаційної безпеки особистості.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що результати дослідження можуть використовуватись викладачами під час викладання курсів «Клінічна психологія», «Клінічна психолінгвістика», «Психологія особистісної безпеки». Висновки дослідження також можуть застосовуватись як психолого-педагогічне забезпечення для покращення психологічного благополуччя студентів з урахуванням ставлення до інформації студентів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати магістерського дослідження відображено у публікаціях автора, зокрема:

Хворост Х. Ю. Інформаційно-психологічний вплив у розрізі безпеки здоров'я. *Наука і освіта: науково-практичний журнал*. Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2016. № 2-3. С. 184-191.

Хворост Х. Ю. Феномен саногенного мислення як запорука збереження здоров'я особистості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»*. Вип. 5. 2017. С. 170-176.

Zasiekina, L., **Khvorost, K.**, & Zasiekina, D. (2018). Traumatic narrative in psycholinguistic research coordinates. *Psycholinguistics*, (23 (1)), 47-59; Zasiekina, L., Kennison, S., Zasiekin, S., & **Khvorost, K.** (2019). Psycholinguistic markers of autobiographical and traumatic memory. *East European Journal of Psycholinguistics*, 6(2), 119-133.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (173 найменувань, з них 50 – іноземними мовами) та додатків. Загальний обсяг роботи складає 75 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 55 сторінках. Робота містить 1 рисунок, 5 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ ДО ІНФОРМАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТІВ

1.1. Ставлення до інформації та його види

Дослідження ставлення особи до інформації, яке відображає індивідуальні особливості обробки інформації та її своєрідні когнітивні стилі, є важливим напрямом наукових розвідок у психології (Каламаж, 2010). Усвідмлення власного когнітивного стилю як своєрідного способу обробки інформації створює сприятливий ґрунт як для належного когнітивного розвитку, так і ефективної соціалізації особистості, яка має достатній рівень психологічних знань і стратегій для ефективної адаптації у соціальному середовищі майбутнього професійного становлення, й життєву стійкість загалом. Соціальне середовище, інтереси, ідеали, потреби, цінності та соціальні норми сприяють психологічному благополуччю особистості (Ryff, 2008), адже ставлення до інформації охоплює широку низку понять: ставлення до інших людей, установки та готовність до конкретних дій, форми та способи реалізації цих дій, орієнтації у навколишньому світі, ціннісні орієнтації зокрема (Каламаж, 2010; Засєкіна, 2005; Пасічник, 2004).

У сучасній вітчизняній психології система ставлень особистості найчастіше розглядається через її прояви в поведінці та вчинках. Варто зазначити, що існує значна кількість особистісних детермінант, які впливають на ставлення до інформації. Серед них: широкий обсяг знань, формування переконань, професійні навички та вміння, здатність до інтерпретації та переосмислення власного досвіду. Ці чинники сприяють формуванню унікального світогляду та світосприйняття, визначають приналежність особистості до трудової, громадської та соціально-політичної

діяльності, а також її здатність до налагодження гармонійних міжособистісних стосунків.

У сучасному суспільстві Інтернет є важливим джерелом інформації для тих, хто хоче отримати будь-які знання. Пошук інформації в Інтернеті з метою вирішення інформаційних проблем – це складне вміння, яке вимагає низки автоматизованих навичок (van Strain et al., 2016). Користувачі інтернетом повинні знайти джерела, які можуть містити релевантну інформацію, і просканувати вибрані веб-сайти, щоб скласти загальне враження про джерело і оцінити його релевантність. Якщо інформація вважається релевантною, вона підлягає подальшій обробці. На цьому етапі метою є глибоке розуміння інформації та інтеграція фрагментів інформації, знайдених на різних сайтах. Після того, як вся релевантна інформація опрацьована, останнім кроком є її синтез, організація та представлення, наприклад, у вигляді есе або презентації (Пасічник, 2004; Смульсон, 2024).

Протягом усього процесу пошуку й обробки інформації оцінювання її об'єктивності має вирішальне значення (Смульсон, 2012), оскільки той факт, що будь-хто може вільно публікувати інформацію в Інтернеті, без перевірки професійними експертами, призводить до значних відмінностей у якості інформації, знайденої в мережі. Потреба в критичній оцінці особливо актуальна для юнаків, які переживають критичні періоди морального розвитку, становлення ідентичності та особистісної зрілості (Гошовський, 2008; Помиткін, 2007; Матласевич, 2010; Савелюк, 2010; Савчин, 2000).

У монографії О. Стариша ставлення до інформації тлумачиться як певна система, що має об'єктивно-суб'єктивний характер (Стариш, 2004). Об'єктивний характер детермінується суспільним життям, а її зміст визначається природою суспільних відносин. Суб'єктивний характер ставлення до інформації зумовлюється індивідуально-психологічними властивостями особистості, її унікальністю і неповторністю.

У зарубіжних дослідженнях поняття "ставлення" трактується як стійкий патерн відповіді-реакції на певні суб'єкти, об'єкти чи явища. Як зазначено в

Оксфордському психологічному словнику, такі патерни включають когнітивні, афективні та конативні (поведінкові) компоненти, які проявляються у мисленні, емоційних переживаннях та поведінці. Однак, щодо психологічних об'єктів, реакції можуть мати лише ментальний або емоційний характер, не втілюючись у реальну поведінку (Colman, 2003).

У вітчизняних джерелах поняття "ставлення" часто пояснюється через категорію особистісної позиції, тобто як точка зору чи принципове ставлення до чогось. Наприклад, у словнику "Словопедія" зазначається, що позиція (від лат. *positio** — розміщую, ставлю) означає: 1) становище, роль, місце когось або чогось у житті, політиці, мистецтві тощо; 2) точка зору чи ставлення до чогось, що визначає характер поведінки, дій тощо.

Серед різних типів ставлень важливим є суб'єктне ставлення, яке виокремлюють представники суб'єктного підходу в психології. Суб'єктне ставлення — це активна, конкретно обрана психологічна позиція особистості, яка є основою її суб'єктивного світу. У дослідженнях О. Васютинського, В. Татенка, Т. Титаренко підкреслюється, що ставлення стає основою особистості лише тоді, коли воно реалізується у діяльності (Васютинський, 2010; Татенко, 2008; Титаренко, 2003).

Розглядаючи суб'єктний підхід до визначення ставлення до інформації, М. Смульсон та інші трактують це поняття як стійке, комплексне утворення в структурі особистості. Воно відображається у суб'єктивному, творчому та ціннісному ставленні до інтернет-діяльності та прагненні досягти її ефективності (Смульсон, 2012). Основними критеріями виступають креативність, здатність до саморозвитку, мотивація досягнення успіху та ціннісне ставлення до життєдіяльності.

І. Бех підкреслює, що для становлення особистості та її повноцінної соціалізації виняткове значення має вся система ставлень, у яку вона включена (Бех, 2003). Якість інтеграції особистості в певну соціальну ситуацію залежить від того, як суб'єкт її сприймає, проблематизує та інтерпретує. Вивчення ставлення через призму особистісного відношення

посилює його суб'єктивний характер, оскільки відношення радше передбачає суб'єктивну позицію у навколишній дійсності, ніж об'єктивний зв'язок особистості із середовищем.

У цьому контексті, визначаємо ставлення особистості до інформації як комплексну характеристику режимів діяльності у відповідності зі здатностями, емоційними станами та мотивацією особистості, з одного боку, та її когнітивними стратегіями і тактиками – з іншого, що забезпечують ефективну динаміку діяльності з обробки інформації. Услід за Gaiseanu (2020) тлумачимо ставлення до інформації як сукупність когнітивних та емоційно-мотиваційних операцій і дій (як психічних, так і фізичних) стосовно певного інформаційного об'єкта.

1.2. Ставлення до інформації юнаків та його види в умовах тривалого травматичного стресу

З розвитком інформаційних технологій і їхнім значним впливом на людину та суспільство зростає потреба у вивченні ставлення особистості до швидкого зростання інформаційно-комунікаційних технологій. Інформація сьогодні відіграє ключову роль у розвитку суспільства, сприяючи взаємодії людства з природою, інтеграції зусиль і стосунків у різних сферах діяльності. Вона стала основним ресурсом людства та базою для соціального, психологічного і технічного розвитку, визначаючи сутність життя особистості. Це зумовлює необхідність ефективного сприйняття, обробки та використання великих потоків інформації.

З моменту створення теорії інформації вчені приділяють їй дедалі більше уваги. Г. Ложкін та інші визначають інформацію як відомості, що передаються усним, письмовим чи іншим способом, а також як процес передачі та отримання цих даних (Lozhkin, 2018).

Інформація є знанням, здобутим у взаємодії людини з соціумом. Особливості психічної діяльності, активність і сенсорні системи людини, які

виступають посередниками між внутрішнім і зовнішнім світом, визначають ефективність сприйняття інформації. У той же час сенсорні системи людини забезпечують ефективне сприйняття інформації із навколишнього середовища, виконуючи роль інформаційних посередників між внутрішнім і зовнішнім світом.

Рецептори сенсорних систем перетворюють енергію зовнішніх подразників на специфічну інформацію у формі нервових (біоелектричних) імпульсів, що забезпечують сенсорне кодування інформації. Загалом інформація передається як сигнали, а зберігається у вигляді символів. У взаємодії з головним мозком сенсорні системи функціонують як біологічний комп'ютер, надаючи отриманій інформації конкретну форму під час її обробки.

Науковці розмежовують дві форми інформації: дискретну та неперервну. Дискретна (стрибкоподібна) форма — це цифровий спосіб кодування та декодування інформації, характерний для технічних інформаційних систем, де обсяг і швидкість обробки практично необмежені. Цю форму представляють конечні сукупності якісно відмінних символів, зокрема друкованих. Неперервна (плавна) форма — аналоговий спосіб кодування й декодування, що реалізується через формування та розпізнавання образів (зорових, дотикових, слухових тощо) і стосується переважно біологічних інформаційних систем. Вона є ключовою складовою діяльності сенсорних систем і головного мозку, хоча її обсяг і швидкість обробки інформації можуть бути обмеженими (Старіш, 2004).

Крім того, важливо враховувати структурно-функціональні й когнітивні особливості сенсорних систем і мозку, а також статеві й вікові аспекти сприйняття й перероблення інформації. Дослідження засвідчують, що швидкість і ефективність обробки інформації зростають під час змінених станів свідомості, таких як сон або гіпноз. У процесі сприйняття інформації й формування ставлення до неї вагомому роль відіграють емоційно-мотиваційна сфера, механізми обробки інформації правою (невербальною) і лівою

(вербальною) півкулями мозку, їх взаємодія, а також обсяг інформаційного навантаження. Зазвичай інформаційні розлади спричиняються не якістю, а саме кількістю отриманої інформації. Тому важливо, який обсяг інформації сприймається, як саме вона сприймається, і як особистість реагує на її вплив (Blakemore, 2019). S. Blakemore особливу увагу приділяє особливостям розвитку мозку, обробці інформації та психічному здоров'ю в юнацькому віці. Нині більшу частину аудиторії Інтернету становлять особи юнацького віку від 18 до 24 років. При цьому зазначається, що кількість молоді в мережі Інтернет зростає швидше, ніж кількість представників інших вікових груп. Найбільш значущими є міжособистісні контакти в юнацькому віці. З огляду на специфічність діяльності в «онлайнових» комунікативних ресурсах мережі та відмінність таких комунікацій від спілкування в «реальності», діяльність юнака в чатах починає набувати віртуального характеру. Наслідком специфічності діяльності юнаків у віртуальній реальності є неадекватність сприйняття реальних контактів і деформація реальних міжособистісних відносин. У віртуальному спілкуванні. Окрім шкоди віртуального спілкування, слід зазначити про можливий негативний інформаційний вплив під час війни.

Під час воєнних конфліктів інформаційна пропаганда є потужним інструментом впливу, який може завдати значної шкоди молоді (Janakowicz, 2020). Основні види шкоди можна розділити на психологічну, соціальну та моральну.

Розгляньмо ці види шкоди докладніше. **Психологічна шкода.** Молодь є особливо вразливою до інформаційних впливів, оскільки в юному віці ще формується критичне мислення та здатність до аналізу джерел інформації. Постійне споживання пропагандистських матеріалів може викликати підвищену тривожність, страх, депресію та посттравматичні стресові розлади. **Соціальна шкода.** Пропаганда часто спрямована на створення поділу між різними групами людей. Це може сприяти розвитку ворожості, недовіри до оточення та ізоляції молоді. Соціальні зв'язки, важливі для

нормального розвитку особистості, можуть бути зруйновані через нав'язані пропагандою ідеологічні установки. **Моральна шкода.** Пропаганда нерідко маніпулює моральними цінностями, перекручуючи поняття добра і зла, героїзму та агресії. У результаті у молоді може сформуватися спотворене уявлення про етичні норми, що впливає на їхні подальші життєві рішення та поведінку. **Формування спотвореної картини світу.** Пропагандистські повідомлення часто подають однобічну або викривлену інформацію про події, що відбуваються, створюючи у молоді хибне уявлення про реальність. Це ускладнює формування власної думки та критичної оцінки ситуації.

Таким чином, інформаційна пропаганда під час війни є не лише засобом впливу на суспільство, а й джерелом глибоких психосоціальних проблем для молоді. Для зменшення її шкоди важливо формувати коректне ставлення до інформації у молоді у період воєнних конфліктів. Важливого значення набуває також поняття тривалого травматичного стресу під час війни, яке для юнаків означається багаторазовою експозицією до травми, її повторюваністю, неперебачуваністю й неконтрольованістю у майбутньому, що призводить до хронічної травматизації, відчуття виснаження, страху та агресії. Тривалий травматичний стрес впливає на усі особистісні сфери юнака та його взаємодію із зовнішнім світом, ставлення до інформації зокрема (Солоненко, Розмирська, 2024; Zasiiekina et al., 2024).

Окрім індивідуальних особливостей обробки інформації, значну роль у цьому процесі відіграє вплив соціального середовища. Соціальний простір, у якому перебувають молоді люди, є інформаційним. Інформація розглядається не лише як набір даних, але й як потужний інформаційний вплив на окрему особистість, суспільство та Цивілізацію. Цей вплив можна розглядати через три ключові складові: семіосферу, мінісеміосферу та індисеміосферу. Інформація є не тільки тим, що вже відомо, а й тим, що може бути потенційно доступним і реалізованим у майбутньому – «ситуативно неотриманий, водночас можливий у наявності потенціал» (Стариш, 2004, с. 155).

Мінісеміосфера описує інформаційний простір певного соціуму, що складається з окремих індисеміосфер. Семіосфера, як поняття, співвідноситься з поняттям цивілізації й має подібну структурно-функціональну будову до ноосфери. У межах цієї моделі можна виокремити три типи інформаційного простору: внутрішній, характерний для індивіда; середовищний, що стосується соціуму певної спільноти чи держави; та міжсередовищний, який охоплює взаємодію між соціумами різних держав, формуючи цілісну Цивілізацію.

Сприйняття, інтерпретація та генерування інформації залежать від когнітивних особливостей молоді, соціального середовища та обсягу самої інформації.

З погляду М. Смульсон, соціальна активність молоді прямо залежить від рівня розвитку їхніх інформаційних потреб і ступеня їх задоволення. У разі незадоволення таких потреб інтерес до отримання інформації знижується. Інформаційні потреби задовольняються через засоби масової інформації, як друківані, так і електронні. Люди орієнтуються у світі цінностей і впливають на інших саме завдяки масовим медіа. Ці медіа є сильним інструментом впливу на індивідуальну та колективну свідомість. Під час війни цей інформаційно-психологічний вплив постає як зброя, загрожуючи інформаційній безпеці особистості.

Основні інформаційні потреби можна поділити на кілька категорій: потреба в захищеності, встановленні безпеки, близьких стосунках, контролі, належності до соціальних груп, самоповазі, розумінні, співчутті, значущості, а також у спілкуванні й взаємодії (Смульсон, 2012). Усі ці потреби стають інформаційними, оскільки їх задоволення залежить від доступу до відповідної інформації.

Ставлення до інформації можна розділити на три основні види: індивідуальні, свідомі та вибіркові. Індивідуальні ставлення формуються природним шляхом і проявляються через унікальні способи обробки інформації. Свідомі ставлення відображають вищий рівень розвитку

особистості та пов'язані з усвідомленим вибором джерел інформації, що сприяють особистісному розвитку. Вибіркові ставлення проявляються в стилях засвоєння інформації, зокрема через пріоритетність певних джерел чи матеріалів (Gaiseanu, 2020).

Свідомі ставлення до інформації можуть проявлятися через вибір інформації, який обумовлений інформаційними потребами особистості.

1. Вибір конкретного джерела інформації, такого як телебачення, журнали, газети, радіо або інтернет-видання.

2. Визначення певного джерела інформації в межах обраного засобу, наприклад, окремих видань, центральних чи регіональних каналів.

3. Обрання конкретних повідомлень, які є актуальними для людини, а також визначення обсягу матеріалів, що пропонуються конкретним джерелом.

4. Вибіркове сприйняття інформації, яке включає процеси запам'ятовування, засвоєння та оцінки певного матеріалу в конкретному обсязі.

5. Актуалізація отриманої інформації у свідомості та її відображення в поведінці (Смульсон, 2012).

Фактори, які впливають на вибір джерела інформації, включають дохід, доступність інформації, час, зацікавленість та фізіологічні можливості сприйняття. Доступність інформації залежить від таких аспектів, як технічний рівень розповсюдження медіа, знання мов чи знакових систем та фінансові можливості аудиторії.

Різні типи медіа виконують свої специфічні функції. Наприклад, радіо орієнтується на аудіальний канал і приваблює простотою та доступністю, однак поступово поступається місцем сучасним технологіям. Друковані ЗМІ забезпечують візуальний канал сприйняття, але теж втрачають популярність через поширення електронних джерел. Телебачення залишається важливим завдяки своїй здатності поєднувати зображення, звук і динаміку, тоді як

Інтернет стає домінуючим джерелом інформації завдяки інтерактивності, мультимедійності та швидкому зворотному зв'язку.

Сучасний інформаційний простір усе більше підпадає під вплив Штучного Інтелекту, який грає ключову роль у створенні, поширенні, перевірці та аналізі інформації. Це відкриває нові можливості, але також породжує виклики, змінюючи підхід молоді до інформаційної взаємодії. Свідоме ставлення до інформації є найвищим рівнем взаємодії з навколишньою дійсністю, формуючи основу для побудови змістовних зв'язків і розвитку особистості.

За визначенням Л. В. Кузьменко, свідоме ставлення особистості є специфічною формою її саморегуляції, що виражається у створенні світу ідей, понять, наукових знань і цінностей. Це ставлення визначається потребами особистості та включає свідомо обране ставлення до довкілля, інших людей, себе, своїх прав і обов'язків (Кузьменко, 2011). У комплексі ці аспекти формують позицію людини щодо навколишнього світу, а точніше — щодо інформації, яка з нього надходить.

У зв'язку з цим зовнішнє та внутрішнє психологічне сприйняття й обробка інформації стають основою для формування конкретної інформаційно-психологічної позиції особистості. Свідомі ставлення, зокрема, проявляються у зацікавленні конкретною інформацією та винятковому інтересі до певних сфер інформаційного суспільства, в якому особистість перебуває в певний момент часу. У сучасну епоху інформаційного прогресу науково-технічний розвиток суспільства, особливо інформаційні технології та комунікації, істотно впливає на психологічний розвиток людини. Таким чином, свідомі ставлення юнаків зумовлені їхніми інформаційними потребами і реалізуються через усвідомлений вибір джерел інформації в соціальному просторі.

Л. Кузьменко виокремлює структурні компоненти свідомого ставлення: когнітивний, емоційно-ціннісний та дієво-практичний (Кузьменко, 2011).

1. Когнітивний компонент визначає світоглядну позицію особистості та включає усвідомлений пошук необхідної інформації для задоволення інформаційних потреб.

2. Емоційно-ціннісний компонент охоплює почуття та переживання, що виникають під час взаємодії зі змістом інформації у конкретних ситуаціях.

3. Дієво-практичний компонент передбачає наявність умінь і навичок пошуку потрібної інформації та визначення відповідних джерел.

З огляду на ці компоненти, Л. Кузьменко визначає рівні свідомого ставлення особистості: позитивно-свідоме ставлення, ситуативне ставлення, індіферентне ставлення та негативне ставлення (Кузьменко, 2011).

Підкреслимо, що індивідуальне ставлення особистості формується у процесі постійного контакту з довкіллям, де людина не лише пристосовується до умов, але й активно їх змінює відповідно до власних цілей. Це передбачає необхідність здійснення індивідуального вибору життєвої позиції, дій відповідно до цього вибору та усвідомлення відповідальності за нього.

За визначенням Р. Каламаж (Каламаж, 2010), індивідуальні ставлення є когнітивними утвореннями організуючого характеру, які забезпечують взаємозв'язок функціонування пізнавальних процесів (пам'яті, сприймання, мислення). Вони створюють рамки для мотиваційних впливів і потреб, виконуючи контролюючу функцію та забезпечуючи адаптаційну активність. Таким чином, когнітивні стилі, як способи обробки інформації, безпосередньо пов'язані з інформаційними потребами, які визначають свідомі ставлення юнаків до інформації.

Науковий інтерес до когнітивних стилів зосереджується на способах організації пізнавальної діяльності, що є індивідуальними для кожної людини. Когнітивні стилі характеризуються стабільністю, стійкістю та віковою постійністю. Вони включають індивідуальні особливості взаємодії людини із соціальним оточенням, самооцінку та способи контролю (Засекіна, 2004; Пасічник, 2004). Науковці розглядають когнітивний стиль як набір

операційних стратегій структурування й обробки інформації, що описують індивідуальну манеру діяльності. Це стабільна система установок, яка визначає стратегію вирішення пізнавальних задач і регулює діяльність людини на різних рівнях, залишаючись стійкою у часі.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної та зарубіжної науки виокремлено значну кількість когнітивних стилів (понад 20). Зупинимося на деяких із них, які, на нашу думку, найкраще описують індивідуальне ставлення людини до інформації: імпульсивність – рефлексивність, вузький – широкий діапазон еквівалентності, відкритість – закритість пізнавальної позиції.

Індивідуальні ставлення до інформації, як конкретні способи її обробки, проявляються у зазначених когнітивних стилях особистості. Адже важливими аспектами обробки інформації є схильності до об'єктивного/категоріального або суб'єктивного/фактичного підходу до формулювання та вирішення проблем, а також ступінь широти діапазону еквівалентності в категоризації об'єктів. Виокремлені стилі відіграють ключову роль у структурі інформаційно-психологічної позиції, оскільки вони визначають напрям когнітивної діяльності особистості у сприйнятті, розумінні та створенні інформації.

Результати когнітивної обробки інформації значною мірою залежать від імпульсивності або рефлексивності когнітивного контролю, що оцінюється однойменним когнітивним стилем. Цей стиль охоплює низку характеристик у сприйнятті та обробці інформації, зокрема: триваліший час і ефективніші способи збору інформації для вирішення різних проблем, вищий рівень метапам'яті, що дозволяє опрацювати більшу кількість альтернативних рішень, а також вираження вербального контролю над когнітивною поведінкою. Це, своєю чергою, забезпечує вищий рівень розвитку мовленнєво-мисленнєвої діяльності (Засекіна, 2005).

Завважимо, що когнітивний стиль, пов'язаний із визначенням імпульсивності/рефлексивності, дозволяє оцінити ступінь сформованості

ненавмисного інтелектуального контролю шляхом аналізу особливостей сканування перцептивного поля в умовах множинного вибору. Цей стиль відображає індивідуальні відмінності у прийнятті рішень, зокрема психологічний темп особистості.

Люди з імпульсивним стилем швидко реагують, висуваючи гіпотези у ситуаціях альтернативного вибору, але при цьому допускають значну кількість помилок у процесі ідентифікації перцептивних об'єктів. Натомість особи з рефлексивним стилем приймають рішення повільніше, допускаючи менше помилок завдяки глибшому попередньому аналізу.

Г. Блок та Д. Харрінгтон виокремлюють чотири групи, що характеризують цей стиль:

1. Рефлексивні («повільні/точні») – основна група. Такі люди приймають рішення повільно, допускаючи мінімум помилок. Вони спокійні, тактовні, схильні до роздумів, неохоче захищають свої права, але загалом залишаються оптимістичними.

2. Імпульсивні («швидкі/неточні») – основна група. Вони приймають рішення швидко, роблять багато помилок, є тривожними, сенситивними, вразливими у стресових ситуаціях, проявляють стереотипність, не схильні до гумору, часто сумніваються у собі.

3. «Швидкі/точні» – додаткова група. Ці люди швидко приймають рішення з незначною кількістю помилок, відзначаються впевненістю в собі, незалежністю, енергійністю, особливо у вирішенні проблем, є раціональними та високоінтелектуальними.

4. «Повільні/неточні» – додаткова група. Представники цієї групи повільно приймають рішення, допускаючи багато помилок. Вони часто агресивні, егоцентричні, мають труднощі зі стримуванням власних бажань, є розкутими та схильними до прямої реакції на конфлікти (Засекіна, 2005).

Отже, залежно від індивідуальних показників часу першої відповіді та загальної кількості допущених помилок під час ідентифікації перцептивних об'єктів, можна визначити конкретний тип когнітивного стилю обробки

інформації. Зв'язок цього стилю з особистісними чинниками дозволяє виокремити полюс стилю (імпульсивність чи рефлексивність) як індивідуальну рису особистості. Залежно від такої риси формується тенденція до вибору й сприйняття певної інформації з урахуванням індивідуальних особливостей ставлення людини до навколишньої дійсності.

Наступний когнітивний стиль – вузький-широкий діапазон еквівалентності (або аналітичність-синтетичність) – характеризує індивідуальні відмінності в орієнтації на риси подібності чи відмінності об'єктів. За визначенням Р. Гарднера, вузький діапазон еквівалентності передбачає більш деталізовану категорію вражень, що дозволяє припустити використання більш точних стандартів в оцінці об'єктів. Р. Гарднер також зазначає, що діапазон еквівалентності можна розглядати як безпосередній прояв поняттєвої диференціації: що більше груп об'єктів виділяється в процесі категоризації, то вищий рівень поняттєвої диференціації. Таким чином, цей когнітивний стиль відображає кількість категорій, представлених в індивідуальному поняттєвому досвіді особистості.

У працях вітчизняних дослідників цей когнітивний параметр часто інтерпретується як аналітичність і синтетичність (Засєкіна, 2005; Каламаж, 2010). Представники вузького діапазону еквівалентності (аналітичного стилю) виділяють більше груп, орієнтуючись на відмінності між об'єктами, звертаючи особливу увагу на їх деталі та характерні риси. Натомість представники синтетичного стилю схильні класифікувати об'єкти за подібними ознаками, узагальнюючи їх у ширші категорії, виділяючи меншу кількість груп.

Основним показником для визначення діапазону еквівалентності є кількість виділених груп, що виступає індикатором аналітичного або синтетичного стилю. Додатковим показником є коефіцієнт категоризації, що відображає міру категоріальної регуляції процесу сортування слів. Іншими важливими характеристиками є кількість об'єктів у найбільшій групі та кількість груп, які складаються з одного об'єкта.

Варто зазначити, що чим більше груп виділено, тим вузьчий діапазон еквівалентності і, відповідно, вищий рівень поняттєвої диференціації. Індивідуальні відмінності у кількості виділених груп не залежать від типу матеріалу для сортування, що може включати як фотографії об'єктів, так і геометричні фігури чи слова.

Р. Гарднер акцентує, що відмінності в категоризації між двома полюсами (вузький чи широкий діапазон еквівалентності) зумовлені не стільки здатністю бачити відмінності, скільки відчуттям цих відмінностей. Представники різних полюсів фокусуються на відмінностях різного характеру. Таким чином, особливості індивідуального ставлення, описані через широкий або вузький діапазон еквівалентності, безпосередньо пов'язані з поняттєвим досвідом. Вони впливають на суб'єктивні критерії категоризації об'єктів різними людьми, створюючи варіативність і унікальність конкретного вибору.

Останній запропонований когнітивний стиль – це відкритість пізнавальної позиції людини до інформації, яка відображає особливості індивідуального ментального кругозору. Цей стиль проявляється через побудову ментальних репрезентацій подійності змісту інформації про навколишній світ. Показниками відкритості пізнавальної позиції є частка об'єктивованих (у порівнянні із суб'єктивованими) та категоріальних (у порівнянні з фактичними) питань у загальній кількості запитань, що ставить людина та на які вона може отримати відповіді. Ці показники додатково характеризують особливості індивідуального ментального кругозору. Таким чином, даний когнітивний стиль відображає пізнавальну сферу особистості, вказуючи на її індивідуальний кругозір та ставлення до певної інформації.

Отже, кожен із зазначених когнітивних стилів відображає конкретний індивідуально-своєрідний аспект обробки інформації, а їх комплексне застосування дає змогу сформулювати цілісне уявлення про індивідуальне ставлення до інформації, враховуючи психологічну позицію особистості. Ключовим критерієм для вибору саме цих когнітивних стилів у дослідженні

інформаційної позиції є розуміння їх як способів обробки інформації, представленої в різних семіотичних формах – знакових і символічних. Як зазначає Стариш (2004), «мова є функція, згусток семіотичного простору, і межі дуже чіткі в граматичних формах мови, але в семіотичній реальності вони видаються розмитими й насиченими перехідними формами». Беручи до уваги концепції семіосфери, мінісеміосфери та індисеміосфери як складників інформаційного простору, можна стверджувати, що обрані когнітивні стилі найповніше відображають індивідуальні способи обробки інформації і у її вербальному (знаковому), і в образному (мовному) представленні.

Як зазначено вище, окрім свідомих і індивідуальних ставлень до інформації, до видів ставлень належать також вибірккові ставлення. Індивідуальні ставлення характеризуються своєрідними способами обробки інформації, свідомі ставлення – це усвідомлений вибір інформації відповідно до потреб юнаків, а вибірккові ставлення охоплюють стилі засвоєння інформації. Особливості вибірккових ставлень визначаються через стилі інформаційного засвоєння, як це описує Gaiseanu (2020). Виокремлюють чотири основних стилі засвоєння: абстрактно-послідовний, конкретно-послідовний, абстрактно-довільний і конкретно-довільний.

Розгляньмо ці стилі докладніше:

- абстрактно-послідовний стиль характеризують такі риси, як-от: аналітичність, вдумливість, оцінювальність, логічність, абстрактність, орієнтація на майбутнє, інтелігентність, раціональність.

- конкретно-послідовний стиль засвоєння інформації вирізняє схильність до теоретизування. До його основних характеристик належать чутливість, конкретність, інтуїтивність, орієнтація на теперішнє, відкритість до нового, досвідченість, інтенсивність.

- абстрактно-довільний стиль визначається такими якостями, як екстремальність, спостережливість, обізнаність, уважність, замисленість, стриманість, проникливість.

- конкретно-довільний стиль має такі особливості, як відповідність, дієвість, активність, продуктивність, прагматичність, компетентність, відповідальність.

Отже, детальний аналіз особливостей стилів засвоєння інформації, які, на нашу думку, повністю описують і формують уявлення про сприйняття інформації та вибіркоче ставлення до неї, дозволяє прогнозувати подальшу поведінку особистості щодо конкретної інформації в різних ситуаціях.

Насамкінець зазначимо, що комплексне дослідження всіх видів ставлень (індивідуального, свідомого та вибіркового) у рамках цього дослідження сприятиме прогнозуванню, моделюванню та корегуванню поведінки особистості в різних соціальних ситуаціях. Це стане можливим на рівні індисеміосфери, мінісеміосфери та семіосфери як складових сучасного інформаційного простору, сприяючи розвитку психологічного благополуччя особистості.

1.3. Ставлення до інформації у контексті психологічного благополуччя студентів

Психічне здоров'я слід розуміти як стан благополуччя, за якого людина освідомлює свої здібності, здатна подолати звичайні життєві стреси, працювати продуктивно та результативно, а також брати активну участь у суспільному житті. Голістична модель здоров'я охоплює духовне благополуччя (позитивні цінності, ідеали, сенс життя), інтелектуальне благополуччя (здатність отримувати знання та застосовувати їх для розв'язання проблем), емоційне благополуччя (здатність контролювати власні емоції та долати стресові ситуації), соціальне благополуччя (здатність здійснювати ефективну комунікацію та вступати у співпрацю з іншими людьми) та фізичне благополуччя (грамотне харчування, дотримання гігієни та якісний відпочинок) (Коцан, 2011).

Вітчизняна науковиця Т. Данильченко вводить у науковий обіг поняття суб'єктивного соціального благополуччя (Данильченко, 2020). Оптимальне

соціальне функціонування особистості, що асоціюється з такими поняттями, як щастя, самопочуття, комфорт, благополуччя та процвітання, досліджується у різних галузях знань: філософії, економіці, соціології та психології. Суб'єктивне соціальне благополуччя визначається такими підходами:

- **Індивідуально-суб'єктний підхід:** рефлексія та оцінка особою свого соціального буття.
- **Соціально-психологічний підхід:** сукупність оцінок групою ключових аспектів своєї життєдіяльності, обумовлених соціальною реальністю.
- **Гедоністичний підхід:** система суб'єктивних відчуттів, які свідчать про психологічний комфорт.
- **Евдемонічний підхід:** процес досягнення гармонійних стосунків у соціально позитивному контексті (Данильченко, 2020).

Психічне благополуччя охоплює здатність людини підтримувати здоров'я та щастя, що сприяють формуванню і зміцненню стосунків з іншими людьми. Люди з високим рівнем психічного благополуччя добре розуміють себе та свої потреби, усвідомлюють особисті межі, звертаються по допомогу до інших, демонструють навички емоційної обізнаності та вміють вирішувати конфлікти без маніпуляцій чи примусу. Такі люди характеризуються низкою позитивних особистісних якостей, зокрема щирістю, мудрістю, співчуттям і здатністю до емпатії. Вони приймають обдумані рішення, враховуючи думки інших.

Психічне та соціальне благополуччя тісно пов'язані, але залишаються різними поняттями, які часто плутають у науковій літературі. Психічне благополуччя передбачає реалізацію особистого творчого потенціалу, визначення мети та сенсу життя, можливість робити внесок у спільноти, формування позитивних стосунків з іншими людьми та відчуття взаємної підтримки. Крім того, психічно благополучні люди перебувають у стані душевної рівноваги, відчувають радість, щастя та задоволення життям, здатні

долати труднощі, залишаючись впевненими та гнучкими, а також беруть на себе відповідальність залежно від обставин.

Це поняття включає не лише відсутність психічних захворювань або розладів, але й позитивний аспект психічного здоров'я. Психічне благополуччя може бути досягнуте навіть людьми з психічними розладами, адже воно нерозривно пов'язане з фізичним і соціальним благополуччям. Індивідуальне психічне благополуччя є унікальним для кожної людини, оскільки формується на основі особистих зусиль, тоді як інші можуть як сприяти цьому процесу, так і перешкоджати йому.

Соціальне благополуччя виступає основою соціальної рівності, формування соціального капіталу, довіри, толерантності та гармонійних відносин, що протидіють таким явищам, як насильство та злочинність, що існують під час війни.

Таким чином, в умовах воєнного стану актуальності набуває психологічне благополуччя як сукупність психічного й соціального благополуччя.

К. Ріфф розробила концепцію психологічного благополуччя, що охоплює шість ключових вимірів, які відображають різні аспекти оптимального функціонування особистості. Розглянемо їх більш докладно.

1. Автономія – здатність людини приймати самостійні рішення, спираючись на власні переконання та цінності, а не підкоряючись соціальному тиску.

2. Особистісне зростання – прагнення до розвитку власного потенціалу, відкритість до нового досвіду та здатність постійно вдосконалюватися.

3. Самоприйняття – позитивне ставлення до себе, визнання своїх сильних та слабких сторін.

4. Ціль у житті – наявність чіткої життєвої мети, усвідомлення сенсу свого існування та залученість до діяльності, яка приносить задоволення.

5. Позитивні стосунки з іншими – здатність будувати теплі, довірливі та підтримувальні відносини з оточенням.

6. Контроль над навколишнім середовищем – здатність ефективно керувати життєвими обставинами, долати труднощі та досягати своїх цілей.

Ця модель підкреслює, що психологічне благополуччя – це не лише відсутність негативних емоцій чи психічних розладів, а й наявність позитивних якостей, які дозволяють людині жити повноцінним життям, реалізовувати свій потенціал та підтримувати гармонійні стосунки з іншими (Ryff & Singer, 2008). На думку вченої, існує сильний зв'язок між психологічним благополуччям та психічним здоров'ям людини, яке є в ситуації ризику в умовах тривалого травматичного стресу під час війни.

Висновки до розділу 1

У розділі представлено результати теоретичного аналізу літератури з проблеми ставлення до інформації юнаків як чинника психологічного благополуччя.

Установлено, що ставлення людини до зовнішнього світу, інших людей та самої себе формується на основі відповідних потреб, мотивів і цінностей, що знаходять вираз у поведінці та вчинках. З'ясовано, що ставлення до інформації проявляється через стилі її засвоєння, основні способи обробки, а також у виборі джерел і змісту інформації, що відповідає інформаційним потребам особистості. Виокремлено три основні типи ставлення до інформації: вибіркоче, свідоме та індивідуальне.

Індивідуальні ставлення є вродженими, вони проявляються у специфічних способах обробки інформації та знаходять відображення у когнітивних стилях, таких як аналітичність/синтетичність, імпульсивність/рефлексивність, відкритість/закритість пізнавальної позиції.

Свідомі ставлення характеризуються рівнем усвідомленого ставлення до інформації, передусім свідомим вибором джерел і змісту для задоволення власних інформаційних потреб.

З'ясовано, що інформаційні потреби студентів, які перебувають на межі юнацького віку та ранньої дорослості, обумовлені ключовими задачами психічного розвитку цього етапу: встановленням ідентичності як особистості, майбутнього фахівця та громадянина; соціально-професійною адаптацією; усвідомленням громадянських прав і обов'язків; формуванням соціальної відповідальності. Ці процеси ускладнює вплив тривалого травматичного стресу, спричинений війною.

Вибіркові ставлення знаходять своє вираження в основних стилях засвоєння інформації, які можуть змінюватися протягом життя. До таких стилів належать: конкретно-послідовний, абстрактно-послідовний, абстрактно-довільний та конкретно-довільний.

З'ясовано, що ставлення до інформації впливає на психологічне благополуччя студентів в умовах посиленої інформаційної пропаганди під час війни.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ ДО ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЧИННИК ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

2.1. Методологічні засади дослідження ставлення до інформації студентів

Предметом нашого дослідження є ставлення студентів до інформації як чинник їхнього психологічного благополуччя, що дозволяє застосувати філософію інформації як основу для вищого рівня методології психологічного дослідження. Згідно з О. Старішем, філософія інформації спрямована на розробку інформаційних матриць, які забезпечують моделювання розвитку особистості в інформаційному суспільстві та прогнозування проблем національної безпеки в умовах глобальних змін.

Філософія інформації базується на ноосферній парадигмі, яка розглядає три рівні інформаційного простору: внутрішній простір, що співвідноситься з окремим індивідом; середовищний простір, який стосується взаємодії індивідів одного соціуму; і міжсередовищний простір, що описує взаємодію між різними соціумами. Ці простори, наповнені знаковими структурами, у нашому дослідженні позначаються як індисеміосфера, мінісеміосфера та семіосфера, згідно з термінологією О. Старіша (2004).

Науковці підкреслюють, що еволюція соціальних середовищ залежить від інформаційної взаємодії їхніх членів. При цьому соціальна еволюція відбувається швидше за індивідуальну, оскільки соціуми можуть використовувати зовнішні інформаційні технології. Для ефективного застосування цих технологій індивіди повинні володіти відповідними стратегіями обробки інформації, які в нашому дослідженні проявляються через ставлення до інформації.

Загальнонауковий рівень методології психологічного дослідження включає теорії та підходи, які спрямовані на визначення загальних

закономірностей наукового пізнання, незалежно від конкретного змісту знань. У межах нашого дослідження цей рівень представлений інформаційним підходом, який розглядає функціонування особистості та соціуму через призму інформаційної взаємодії. За О. Старішем, провідним механізмом психіки є інформаційна взаємодія, що охоплює всі об'єкти фізичного та соціального світу. Ця взаємодія передбачає обмін сутністю, яка є інформацією (Стариш, 2004, с. 59).

Отже, з погляду інформаційного підходу, всі елементи фізичного та соціального світу взаємопов'язані, а активне й вибіркоче відображення інформаційної взаємодії є ключовою формою психічного відображення. Ефективне застосування методів обробки інформації, стилів засвоєння інформаційних потоків, а також вибору джерел і змісту інформації сприяє психологічному благополуччю молоді.

Конкретно-науковий рівень методології впливає із загальнонаукового рівня, але фокусується на конкретній галузі знань, у нашому випадку – на психології. Принципи цього рівня мають враховувати особливості психічного відображення інформації особистістю. До них належать принципи єдності свідомості й діяльності, системності та розвитку (Максименко, 2007).

Принцип єдності свідомості й діяльності передбачає виокремлення індивідуальних, вибіркових і свідомих ставлень як сукупності способів обробки інформації, стилів її засвоєння та усвідомленого вибору змісту й джерел інформації для задоволення інформаційних потреб.

Принцип розвитку враховує віковий період студентів, які перебувають на межі юнацького віку та ранньої дорослості, що корелює з їхніми основними задачами психічного розвитку. Зважаючи на ці задачі, стає можливим визначити особливості їхньої інформаційної позиції у контексті соціально-психологічної зрілості.

Принцип системності дає змогу аналізувати будь-який психічний процес як багаторівневу й ієрархічну структуру, а також «досліджувати явище на

декількох рівнях: мікро- і макроаналізу, оцінюючи його як якісну одиницю (систему) і як частину більшої родовидової макроструктури» (Максименко, 2007). У межах цього принципу можна вивчити явмще психологічного благополуччя, що ґрунтується на сукупності індивідуальних, вибіркового і свідомих ставлень до інформації. Крім того, ці ставлення також можуть бути проаналізовані на рівнях мікро- та макроаналізу, оскільки вони включають різновиди конкретних проявів у кожному виді:

- свідомі ставлення передбачають усвідомлений вибір джерела і змісту інформації;
- індивідуальні ставлення охоплюють способи обробки інформації, представлені через когнітивні стилі, такі як аналітичність/синтетичність, відкритість/закритість пізнавальної позиції, імпульсивність/рефлексивність;
- вибіркові ставлення включають конкретно-послідовний, конкретно-довільний, абстрактно-послідовний та абстрактно-довільний стилі засвоєння інформації.

Рівень конкретних методик і технік дослідження включає використання коректних способів і прийомів для отримання релевантної інформації, що стосується предмета дослідження. Він також охоплює вимоги до організації емпіричного вивчення проблеми та інших пов'язаних аспектів (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Методологічні основи вивчення ставлення до інформації як чинника психологічного благополуччя юнаків

№ з/п	Рівні методології	Зміст і напрями дослідження
1	Вищий філософський рівень	Філософія інформації: моделювання розвитку особистості в інформаційному суспільстві, прогнозування проблеми національної безпеки держав з погляду процесів глобального розвитку
2	Загальнонауковий	Інформаційний підхід: функціонування

	рівень	індивідуальної особистості та соціуму в цілому визначається з перспективи інформаційної взаємодії
3	Конкретно науковий рівень	Принципи системності (явище соціально-психологічної зрілості як макросистема), розвитку (врахування особливостей психічного розвитку студентів), єдності свідомості і діяльності (механізм психіки як відображення інформаційної взаємодії між різними фрагментами дійсності)
4	Техніки і методики дослідження	Тестування за допомогою психометричних інструментів

Таким чином методологічні основи дослідження охоплюють філософію інформації, інформаційний підхід, принципи розвитку, системності та єдності свідомості й діяльності, а також визначені інструменти емпіричного дослідження.

2.2. Організація та методичний апарат дослідження ставлення до інформації як чинника психологічного благополуччя юнаків

Організація дослідження полягала у розробці програмно-методичного забезпечення, яке передбачало його структурну і логічну послідовність етапів. Постановка завдань у дослідженні включала створення комплексної та системної програми для проведення емпіричного дослідження. Результати кожного етапу становили основу для наступних кроків, а також для їх узагальнення і наукового обґрунтування.

Для діагностики була сформована вибірка з 200 осіб — студентів факультету іноземної філології Волинського національного університету імені Лесі Українки (віком від 18 до 22 років), а також студентів

спеціальності документознавства та інформаційної діяльності Національного університету «Острозька академія».

На першому етапі здійснювався теоретичний аналіз літератури та підбір діагностичних інструментів. Після ознайомлення з проблемою та результатами попереднього її вивчення основна увага була зосереджена на виборі напрямку дослідження, формулюванні мети та завдань, визначенні об'єкта, предмета та методів дослідження, а також на виборі потенційних джерел інформації.

На другому етапі проводилося емпіричне дослідження ставлення до інформації як чинника психологічного благополуччя молоді з використанням стандартизованих методик. Зокрема, використовувалися: методика «Визначення інформаційного оволодіння» для вивчення вибіркового ставлення до інформації, «Особистісний опитувальник FPI» для дослідження особистісних властивостей як складової соціальної зрілості студентів, методика «Ідеальний комп'ютер», методика «Вільне групування об'єктів» В. А. Колги, а також методика Дж. Кагана «Порівняння подібних рисунків» для визначення індивідуального ставлення до інформації.

Методика «Шкали психологічного благополуччя» (ШПБ) є адаптованим україномовним варіантом опитувальника “The Scales of Psychological Well-Being” авторства К. Ріфф, адаптованого С. Карскановою. Основною метою створення цієї методики було надання можливості емпірично перевірити основні положення шестифакторної моделі психологічного благополуччя, а також створення надійного інструменту для проведення комплексних досліджень у межах цієї теорії. Існують кілька варіантів опитувальника, а адаптацію пройшов найбільш поширений варіант, що містить 84 пункти, кожен з яких відповідає одній з шести шкал, що включають 14 тверджень. Інші версії методики містять 120, 54 та 18 пунктів, при цьому 18-пунктова версія здебільшого використовується для масштабних досліджень і телефонних інтерв'ю, хоча її психометрична надійність

оцінюється як недостатня. Тому для нашого дослідження була обрана версія опитувальника з 84 твердженнями.

У нашому дослідженні бланк методики представлений у вигляді списку тверджень, до яких респондент має висловити свою згоду чи незгоду, поставивши позначку на шкалі з шістьма можливими варіантами від «Абсолютно згоден» до «Абсолютно не згоден». Респонденти мали вибрати найвідповідніший рівень згоди.

Ми надавали таку інструкцію: «Запропоновані твердження стосуються вашого ставлення до себе та вашого життя. Пропонуємо вам погодитися або не погодитися з кожним твердженням. Обведіть цифру, яка найбільш точно відображає рівень вашої згоди або незгоди з кожним із тверджень. Пам'ятайте, що не існує правильних чи неправильних відповідей». Твердження опитувальника мають як прямий (позитивний), так і зворотний (негативний) зміст, тому вони потребують як прямого, так і зворотного обрахунку. Наприклад, твердження 5 — «Мені приємно думати про те, що я зробив у минулому і сподіваюся зробити в майбутньому» — безпосередньо пов'язане з характеристикою благополуччя, такою як «Цілі в житті». Тому висока оцінка цього твердження вказує на цільову наповненість життя респондента.

Оригінальна методика пройшла стандартні психометричні процедури для перевірки надійності та валідності. Більше того, крім процедури ретестування, була досліджена внутрішня узгодженість для кожної шкали, при цьому значення коефіцієнта альфи коливалося від 0,83 до 0,91. Опитувальник отримав широке міжнародне визнання та активно застосовується у наукових дослідженнях, що пов'язані з вивченням різних аспектів психологічного благополуччя. Пропонується підрахунок балів за окремими шкалами (максимум 49 балів): позитивні відносини з іншими, автономія, управління середовищем, особистісне зростання, цілі в житті, самоприйняття, а також сумарний бал, який відображає загальний рівень

психологічного благополуччя (максимум 294 бали) разом із трьома рівнями психологічного благополуччя (низький, середній, високий).

Для досягнення мети та виконання завдань дослідження використовувалися такі теоретичні методи, як аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукових джерел за темою дослідження.

Психологічна характеристика ставлень до інформації здійснювалася на основі узагальнення наступних теоретичних аспектів:

- індивідуальне ставлення виявляється в уже сформованих у людини способах сприйняття та обробки конкретної інформації, що закладаються з дитинства, втілюючись у конкретні полюси когнітивних стилів, які з часом можуть поглиблюватися;

- свідоме ставлення являє собою найвищий рівень ставлення до реальності, при цьому в усвідомленні цього ставлення існує низка шаблів, через які людина проходить у процесі розвитку. Тобто людина встановлює змістові зв'язки з навколишньою суспільною дійсністю, а отже й з інформацією, що надходить з зовнішнього світу. Цей вид психічного ставлення є одним з атрибутів свідомості, у єдності з переживанням та знанням, де важливим є ставлення особистості до явищ світу, інших людей, до себе, своєї справи та трудової діяльності. Воно є специфічною саморегуляцією юнаків у створенні світу ідей, понять, наукових знань, цінностей, що обумовлюється їхніми потребами і включає свідомо вибране ставлення до навколишнього середовища, інших людей, себе, своїх прав та обов'язків;

- вибіркове ставлення студентів до певної інформації виявляється у конкретних стилях інформаційного засвоєння, які актуалізуються в конкретних життєвих ситуаціях та відповідають поточним завданням.

На етапі емпіричного дослідження було проведено емпірико-діагностичне дослідження, яке включало підготовку до діагностики, розробку та уточнення інструкцій для респондентів, попередню перевірку на їх зрозумілість та простоту, а також власне діагностику респондентів.

Метою цього етапу стало вивчення індивідуальних, вибіркових, свідомих видів ставлення, які є важливими чинниками психологічного благополуччя особистості, а також визначення переважаючого стилю ставлення молоді до інформації та його впливу на психологічне благополуччя в контексті індісеміосфери, мінісеміосфери та семіосфери.

Етап емпіричного дослідження складався з кількох підетапів. Відповідно до теоретичних узагальнень, індивідуальні ставлення до інформації відіграють важливу роль в індісеміосфері особистості. Для дослідження індивідуального ставлення студентів до інформації було використано методику «Ідеальний комп'ютер» (Засекіна, 2005). Ця методика дозволила описати рівень відкритості пізнавальної позиції, яка проявляється в індивідуальних особливостях розумового кругозору, що виражаються в способах сприйняття і обробки інформації про навколишній світ. Респондентам було запропоновано протягом 10 хвилин ставити будь-які питання до всезнаючого комп'ютера. Аналіз результатів проводився за кількістю заданих об'єктивних, суб'єктивних, категоріальних і фактичних запитань.

Завдяки цій методиці було зафіксовано такі характеристики:

1. Кількість об'єктивних запитань, що стосуються з'ясування проблем зовнішнього світу та актуалізації різних елементів об'єктного знання.
2. Кількість суб'єктивних запитань, що пов'язані з проблематикою «Я» та особистісно значимими ситуаціями.
3. Кількість фактичних запитань, які стосуються конкретних даних.
4. Кількість категоріальних (філософських) запитань, що характеризуються узагальненим охопленням аспекту реальності з орієнтацією на з'ясування причинно-наслідкових зв'язків.

Під час обробки результатів підраховувалося відсоткове співвідношення кожного типу запитання до загальної кількості питань, заданих студентами. Усі питання оцінювалися двічі за двома критеріями: об'єктивованість/суб'єктивованість та категоріальність/фактичність.

Отже, рівень відкритості пізнавальної позиції визначається переважанням об'єктивованих та категоріальних питань, а рівень закритості пізнавальної позиції характеризується домінуванням суб'єктивованих та фактичних запитань. Отже, ступінь розвитку метакогнітивного досвіду може проявлятися через ефект регулювання пізнавальних інтересів у напрямку до зростання їх децентрації і, відповідно, розширення ментального кругозору студента.

Інший спосіб обробки інформації, який вивчався в нашому дослідженні в контексті індивідуального ставлення студентів до інформації, був вивчений за допомогою когнітивного стилю «імпульсивність-рефлексивність» Дж. Кагана (Засєкіна, 2005). Ця методика дозволила дослідити особливості сканування перцептивного поля в ситуаціях множинного вибору. Показники когнітивного стилю «імпульсивність/рефлексивність» допомогли оцінити рівень розвитку мимовільного інтелектуального контролю. Респондентам було запропоновано таблиці, де вгорі було зображення знайомого предмета (еталон), а внизу розміщувались два ряди з восьми майже ідентичних зображень цього ж предмета, серед яких лише одне точно відповідало еталону. Студентам було запропоновано знайти зображення, ідентичне еталону, тобто прийняти рішення в ситуації множинного вибору.

Методика визначала такі показники, як 1) час першої відповіді (середнє значення) та загальна кількість помилок. Залежно від комбінації цих двох показників було виділено чотири групи (2 основні та 2 додаткові): рефлексивні (основні) – «повільні / точні» – повільно приймають рішення, допускаючи мінімальну кількість помилок; імпульсивні (основні) – «швидкі / неточні» – швидко приймають рішення, роблячи безліч помилок; «швидкі / точні» (додаткові) – швидкі рішення та невелика кількість помилок; «повільні / неточні» (додаткові) – повільне прийняття рішень з численними помилками. Таким чином, залежно від індивідуальних показників часу першої відповіді та кількості помилок під час ідентифікації перцептивних

об'єктів можна визначити конкретний тип когнітивного стилю сприйняття інформації.

Імпульсивний стиль характеризує студентів, які швидко реагують, висуваючи гіпотези в ситуаціях альтернативного вибору, але при цьому допускають багато помилок при ідентифікації перцептивних об'єктів. Натомість студенти з рефлексивним стилем повільніше приймають рішення в подібних ситуаціях, але роблять менше помилок, оскільки проводять більш глибокий попередній аналіз.

Для визначення індивідуальних ставлень у структурі інформаційної позиції студентської молоді також було проведено дослідження з використанням методики «Широта-вужкість діапазону еквівалентності». Цей когнітивний стиль характеризує індивідуальні відмінності в орієнтації на подібні чи відмінні риси об'єктів. В деяких вітчизняних дослідженнях цей когнітивний параметр інтерпретується як аналітичність (схильність до виявлення відмінностей серед об'єктів) та синтетичність (схильність до виявлення подібностей серед об'єктів).

Респондентам було запропоновано посортувати ряд слів, що стосуються різних часових інтервалів (секунда, ранок, хвилина, година, рік, століття, місяць, тиждень, вечір, теперішнє, минуле, півгодини, вічність, сезон, декада, день, тисячоліття тощо), таким чином, як вони вважають найбільш природним, логічним та зручним. Основними показниками цієї методики є: кількість виділених груп; кількість об'єктів у найбільшій групі; кількість груп, що складаються з одного об'єкта.

Уважається, що чим більше груп виділяється, тим вужчий діапазон еквівалентності і, відповідно, вища поняттєва диференціація. Індивідуальні особливості в кількості виділених груп не залежать від матеріалу сортування, тобто сортувати можуть як фотографії об'єктів, геометричні фігури, так і слова.

Визначення кількості виділених груп є індикатором аналітичного/синтетичного стилю, а додатковим показником є коефіцієнт

категоризації, що відображає категоріальну регуляцію процесу сортування слів. Результати аналізувались згідно з кількістю виокремлених груп та обсягом найбільшої групи.

Представникам вузького діапазону (аналітичного стилю) властиве виділення більшої кількості груп, орієнтуючись на відмінності об'єктів, звертаючи увагу на їх деталі та відмінні ознаки, використовуючи точніші стандарти оцінки. Це виражає поняттєву диференціацію: чим більше груп виділяється, тим вища диференціація. Представники синтетичного стилю, навпаки, схильні орієнтуватися на подібність ознак об'єктів, класифікуючи їх за більш загальними категоріями (виділяють менше груп).

Для визначення вибіркового ставлення особистості до певної інформації у структурі інформаційної позиції використовувалася методика «Визначення стилю інформаційного засвоєння» (Засєкіна, 2005). Методика спрямована на виявлення основних способів або типів збору різноманітної інформації (професійної, пізнавальної тощо), яка містить десять рядів по чотири слова в кожному. Кожне слово оцінюється від 1 до 4 балів за чотирма варіантами відповіді: «зовсім не характеризує людину», «більш-менш описує людину», «добре описує людину», «найкраще описує людину». Результати підраховуються за кожним стовпчиком, де найвищий бал вказує на переважаючий стиль засвоєння інформації: перший стовпець – конкретно-послідовний стиль, другий – абстрактно-довільний стиль, третій – абстрактно-послідовний стиль, четвертий – конкретно-довільний стиль.

Реалізацію цих технік і методик дослідження представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Методики дослідження ставлення до інформації як чинника
психологічного благополуччя юнаків**

№ з/п	Сфери дослідження	Методики
1	2	3

1.	Когнітивні стилі як способи обробки інформації в індивідуальному ставленні до інформації	методика «Ідеальний комп'ютер», методика «Вільне групування об'єктів» В.А.Колги, методика Дж. Кагана «Порівняння подібних малюнків»
2.	Стилi засвоєння інформації як вибіркового ставлення до інформації	методика «Визначення інформаційного оволодіння»
3.	Соціально-психологічне благополуччя	Шкала К. Ріфф

Інтерпретація результатів та висновки за темою магістерської роботи завершили дослідницький цикл емпіричного дослідження ставлення до інформації як чинника психологічного благополуччя юнаків.

2.3. Емпіричне дослідження ставлень до інформації студентів

Зважаючи на величезну кількість інформаційних потоків і джерел, у процесі інформаційної взаємодії людина змушена вибрати лише ту інформацію, яка є актуальною та цікавою для неї в даний момент. При цьому змінюється рівень її соціально-психологічної зрілості.

Психологічне благополуччя особистості, особливо в умовах війни, значною мірою залежить від вибіркового ставлення молоді до конкретної інформації. Як було зазначено раніше, особливості вибіркового ставлення слід визначати через стилі інформаційного засвоєння. Існує чотири основні

стилі: абстрактно-послідовний, конкретно-послідовний, абстрактно-довільний, конкретно-довільний.

Розгляньмо їх докладніше:

- конкретно-послідовний стиль характеризує схильність до теоретизування. До провідних рис цього стилю належать: чутливість, конкретність, інтуїтивність, орієнтація на теперішнє, відкритість до нового, досвідченість, інтенсивність.

- абстрактно-довільний стиль має такі риси, як-от: екстремальність, спостережливість, обізнаність, уважність, замисленість, стриманість, проникливість.

- абстрактно-послідовний стиль відрізняється аналітичністю, вдумливістю, оцінюючим підходом, логічністю, абстрактністю, орієнтацією на майбутнє, інтелігентністю та раціональністю.

- конкретно-довільний стиль вирізняють відповідальність, дієвість, активність, продуктивність, прагматизм, компетентність та відповідальність.

Індивідуальні ставлення до інформації розглядаються як специфічні способи її обробки, що операціоналізуються через поняття когнітивних стилів особистості. Важливими тенденціями в обробці інформації є схильність до об'єктивованого/категоріального і суб'єктивованого/фактичного способів формулювання та вирішення проблем, а також ступінь широти діапазону еквівалентності при категоризації об'єктів. Обрані стилі відіграють важливу роль у структурі інформаційно-психологічної позиції, оскільки саме вони є основними метакогнітивними процесами, які визначають напрям когнітивної діяльності особистості щодо сприймання, розуміння та генерування інформації. Результат когнітивної обробки інформації в значній мірі залежить від імпульсивності чи рефлексивності когнітивного контролю, який вимірюється відповідним когнітивним стилем. Цей стиль охоплює низку особливостей у сприйнятті та розумінні інформації: більш тривалий час і ефективніші способи збору інформації для вирішення різних проблем, вищий рівень метапам'яті, що

дозволяє обробити більшу кількість альтернативних рішень, вираження вербального контролю над когнітивною поведінкою, а також більш високий рівень сформованості мовленнєво-мисленнєвої діяльності.

Результати кореляційного аналізу різних стилів і способів обробки інформації як прояв вибіркового та індивідуального ставлення представлені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Результати кореляційного аналізу вибірових і індивідуальних ставлень студентів до інформації

Види стилів	Конкретно- послідовний стиль	Абстрактно- довільний стиль	Абстрактно- послідовний стиль	Конкретно-довільний стиль	Об'єктивно- категоріальний стиль	Суб'єктивно- фактичний стиль	Аналітичний стиль	Синтетичний стиль	Імпульсивний стиль	Рефлексивний стиль
Конкретно- послідовний стиль	1	,211*	,213*	,297**	,052	,189	,053	-,017	,021	-,042
Абстрактно- довільний стиль	,210*	1	,349**	,256*	-,005	-,009	-,074	,041	,087	,150
Абстрактно- послідовний стиль	,223*	,348**	1	,489**	,068	-,047	,161*	-,023	-,012	-,051
Конкретно- довільний стиль	,296*	,256*	,499**	1	-,014	-,030	-,044	,023	,175*	-,022
Об'єктивно/ категоріальний стиль	,051	-,005	,070	-,014	1	-,856**	-,012	,066	- ,174*	,002
Суб'єктивно/ фактичний стиль	,189*	-,008	-,047	-,030	-,866**	1	-,009	0,67	,218* *	-,032
Аналітичний стиль	,053	-,070	,161*	-,044	-,012	-,009	1	-,777**	-,048	,087
Синтетичний стиль	-,017	,042	-,023	,023	,066	0,68	-,777	1	-,015	,078
Імпульсивний стиль	,021	,087	-,013	,169*	-,174*	,218*	-,047	-,015	1	- ,139*
Рефлексивний стиль	-,042	,150	-,051	-,021	,002	-,031	,088	,079	- ,139*	1

Примітка: * – $p \leq 0,05$; ** – $p \leq 0,01$

Як видно з таблиці 2.3, існують значущі кореляційні зв'язки між показниками різних стилів і способів обробки інформації, що відображають індивідуальні та вибіркові ставлення студентів. Особливо цікавою є наявність зв'язків окремо в групах індивідуальних та вибірових ставлень. Найсильніші кореляції спостерігаються між показниками конкретно-послідовного і конкретно-довільного стилів обробки інформації, де $r=0,296$, при $p<0,01$, а також між показниками абстрактно-послідовного і абстрактно-довільного способів, де $r=0,349$, при $p<0,01$ у групі вибірових ставлень до інформації. Це свідчить про індивідуальне схилення особистості до абстрактного або конкретного стилю, незважаючи на довільність та послідовність обробки інформації.

Важливим є також виявлення зв'язку між усіма стилями обробки інформації, що вказує на те, що особистість використовує весь доступний арсенал стилів засвоєння інформації в залежності від конкретної ситуації. Це підтверджує градуальний, а не полярний характер вибірових ставлень до інформації. У ситуаціях тривалого стресу, як у війні, студенти схильні використовувати синтез різних стилів, вибираючи той, що найкраще відповідає конкретному завданню.

На противагу вибіровому ставленню, індивідуальне ставлення включає когнітивні стилі, які є полярними, а не градуальними. Як показано в таблиці, яскраве проявлення полюсу аналітичності в когнітивному стилі «широкий-вузький діапазон еквівалентності» супроводжується відсутністю полюсу синтетичності, $r=-0,777$, при $p<0,01$. Це узгоджується з точкою зору Л. Засекіної та Р. Каламаж, які стверджують, що когнітивний стиль в першу чергу характеризує спосіб, а не рівень успішності виконання когнітивної діяльності, і має вроджений характер, що поступово поглиблюється відповідно до заданого полюсу впродовж життя (Засекіна, 2004; Каламаж, 2010).

Цікаво, що між різними полюсами когнітивних стилів як складовими індивідуального ставлення особистості до інформації не спостерігається

таких тісних кореляцій, як між стилями обробки інформації. Виявлення полюсів аналітичності, рефлексивності, об'єктивності та категоріальності свідчить про віддалення особистості від протилежних їм полюсів — синтетичності, імпульсивності, суб'єктивності і фактичності. Крім того, не спостерігається значних кореляційних зв'язків між різними видами когнітивних стилів, за винятком негативного зв'язку між полюсами об'єктивованості/категоріальності і імпульсивності, де $r=-0,174$, при $p<0,05$. Це вказує на те, що об'єктивованій і категоріальній способи обробки інформації, які передбачають категоризацію об'єктів і явищ на основі суттєвих категоріальних властивостей, вимагають рефлексивного контролю над когнітивною діяльністю. Рефлексивність, у свою чергу, супроводжується більш глибоким аналізом різних аспектів фізичного і соціального світу, що призводить до виділення не лише конкретних ознак предметів, а й їх суттєвих характеристик.

Кореляційні зв'язки між показниками стилів, що належать до вибірових та індивідуальних ставлень, є очевидними. Спостерігаються значущі кореляції між абстрактно-послідовним стилем (вибіркове ставлення) та аналітичним стилем (індивідуальне ставлення), де $r=0,161$, при $p<0,05$, а також між конкретно-довільним стилем та імпульсивністю, де $r=0,175$, при $p<0,05$. Таким чином, спосіб обробки інформації на основі аналітичних операцій пов'язаний з теоретизацією на рівні різних інформаційних абстракцій.

Також було виявлено кореляцію між конкретно-послідовним стилем засвоєння інформації та суб'єктивовано/фактичним способом обробки інформації, де $r=0,189$, при $p<0,05$, а також між абстрактно-довільним стилем та рефлексивним стилем, де $r=0,150$, при $p<0,05$. Це підкреслює інтуїтивно-наочно-образну природу конкретно-послідовного стилю і категоріальну, об'єктивовану природу абстрактно-довільного стилю. Таким чином, ці зв'язки між різними видами ставлень демонструють взаємозв'язок індісеміосфери та мінісеміосфери як форм інформаційного простору для студентської молоді.

Конкретно-послідовний стиль засвоєння інформації потребує чіткої предметної співвіднесеності. Важливу роль у цьому стилі відіграє інтуїтивно-почуттєве відображення навколишньої дійсності через сприйняття візуальних властивостей об'єктів. Цей стиль базується на наочно-образному мисленні, і послідовність обробки інформації, на нашу думку, обумовлена її візуалізацією. Крім того, цей стиль пов'язаний із суб'єктивним досвідом особистості, що встановлює зв'язок з суб'єктивованим і фактичним способом обробки інформації.

Абстрактно-довільний стиль визначається стриманістю і проникливістю, що пов'язує його з рефлексивним когнітивним контролем обробки інформації. Носії цього стилю обережно вибирають альтернативні рішення, що часто захищає їх від зайвих помилок.

Абстрактно-послідовний стиль характеризується аналітичністю, логічністю та раціональністю, тому існує природний кореляційний зв'язок із вузьким полюсом діапазону еквівалентності, що виражається в аналітичному способі обробки інформації.

Конкретно-довільний стиль характеризують прагматичні властивості, орієнтовані на практично-дійове мислення з продуктивною і активною природою. Однак цей стиль також часто виявляється в поспішному прийнятті рішень та недостатньому аналізі гіпотез, що пов'язує його з полюсом імпульсивності в когнітивному стилі обробки інформації.

Аналіз результатів дослідження дає змогу визначити взаємозв'язки між вибірковими та індивідуальними ставленнями студентів (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Особливості ставлень студентів до інформації

№ з/п	Вибіркові ставлення	Індивідуальні ставлення
1	Конкретно-послідовний стиль засвоєння інформації	Суб'єктивований/фактичний спосіб обробки інформації
2	Абстрактно-довільний стиль	Рефлексивний спосіб обробки

	засвоєння інформації	інформації
3	Абстрактно-послідовний стиль засвоєння інформації	Аналітичний спосіб обробки інформації
4	Конкретно-довільний стиль засвоєння інформації	Імпульсивний спосіб обробки інформації

Важливим завданням нашого дослідження є виявлення особливостей психологічного благополуччя студентів відповідно до стилів засвоєння інформації. Відповідно до інтерпретації результатів за шкалою К. Ріфф (див. табл. 2.5) визначено студентів з низьким, середнім та високим рівнями психологічного благополуччя.

Таблиця 2.5

Інтерпретація результатів шкали психологічного благополуччя студентів

Рівень	Стенди	Позитивні стосунки з іншими	Автономія	Керування середовищем	Особистісний ріст	Мета в житті	Самоприйняття	Загальний бал
Низький	1	44 і менше	42 і менше	41 і менше	44 і менше	44 і менше	39 і менше	274 і менше
	2	45-48	43-44	42-45	45-48	45-49	40-43	275-294
	3	49-52	45-47	46-50	49-52	50-53	44-48	295-314
Середній	4	53-56	48-51	51-54	53-55	54-57	49-52	315-334
	5	57-61	52-54	55-58	56-59	58-62	53-57	335-353
	6	62-69	55-58	59-67	60-67	63-70	58-66	354-393
	7	70-74	59-62	68-71	68-71	71-75	67-71	394-413

Висо- кий	8	75-78	63-67	72-75	72-75	76-79	72-75	414-433
	9	79-82	68-74	76-79	76-78		76-80	434-453
	10	83-84	75 і більш е	80 і більш е	79 і більш е	80 і більш е	81 і більш е	454 і більше

Як видно з таблиці (див. Додаток А) найвищі показники абстрактно-довільного стилю притаманні студентам із середнім рівнем психологічного благополуччя; найвищі показники абстрактно-послідовного стилю притаманні студентам із низьким рівнем психологічного благополуччя.

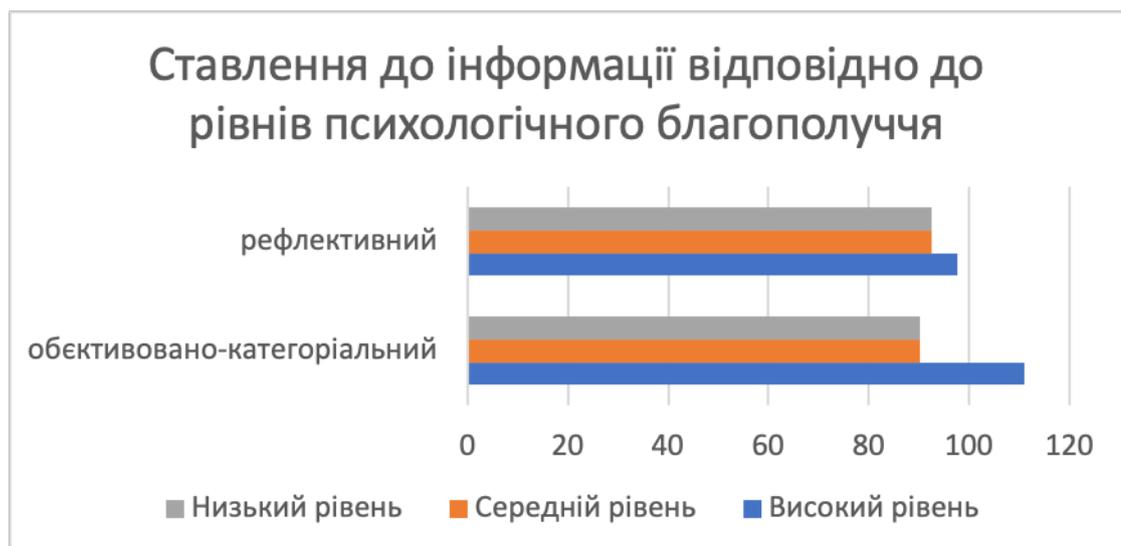

Рис. 2.1. Ставлення до інформації відповідно до рівнів психологічного благополуччя

Найвищі показники конкретно-довільного стилю притаманні студентам із середнім рівнем психологічного благополуччя; найвищі показники об'єктивовано-категоріального та рефлексивного стилів притаманні студентам із високим рівнем психологічного благополуччя; найвищі показники суб'єктивовано-фактичного стилю притаманні студентам із середнім рівнем психологічного благополуччя; найвищі показники

синтетичного та імпульсивного стилів притаманні студентам із низьким рівнем психологічного благополуччя. Таким чином, найкращими стилями обробки інформації, які забезпечують взаємодію ставлення до інформації та психологічного благополуччя студентів є об'єктивовано-категоріальний та рефлексивний та конкретно-послідовний стилі (див. рис. 2.1).

Висновки до розділу 2

У розділі представлено методологічні засади дослідження, викладено результати емпіричного дослідження проблеми.

Методологічні засади дослідження представлені філософією інформації, інформаційним підходом, принципами розвитку, системності та єдності свідомості та діяльності, а також конкретними методиками для емпіричного дослідження.

Результати емпіричного дослідження вибіркового та індивідуальних ставлень студентів, а також їх зіставлення з рівнями психологічного благополуччя свідчать про те, що існують тісні зв'язки між різними видами ставлень, передусім, конкретно-послідовного стилю засвоєння інформації із суб'єктивованим/категоріальним способом обробки інформації; абстрактно-довільного стилю із рефлексивним способом, конкретно-довільним із імпульсивним способом, а абстрактно-послідовного стилю із аналітичним способом обробки інформації. Окрім того, найкращими стилями обробки інформації, які забезпечують взаємодію ставлення до інформації та психологічного благополуччя є об'єктивовано-категоріальний та рефлексивний. Низький рівень психологічного благополуччя притаманний студентам із домінуючими синтетичним та імпульсивним стилями обробки інформації, що становлять їх вибірково та свідомі ставлення до інформації.

ВИСНОВКИ

1. Згідно з теоретичним аналізом, ставлення до інформації є комплексом когнітивних та емоційно-мотиваційних операцій і дій, що включають як психічні, так і фізичні аспекти взаємодії з певним інформаційним об'єктом. Категорія «ставлення до інформації» охоплює систему індивідуальних, вибіркового та свідомих ставлень, які проявляються через способи обробки інформації, стилі її засвоєння, а також вибір джерела та змісту інформації відповідно до інформаційних потреб особистості. Також були визначені концептуальні межі поняття психологічного благополуччя як феномену, який описує стан та особливості внутрішнього світу людини, що визначають її гармонійну взаємодію як із собою, так і з іншими. За К. Ріфф, до основних складових психологічного благополуччя належать: позитивні стосунки з іншими, прийняття себе (позитивна оцінка себе та свого життя), автономія (здатність слідувати своїм власним переконанням), компетентність (контроль над довкіллям, здатність ефективно управляти своїм життям), наявність цілей, що надають життю спрямованості та смислу, а також особистісний ріст як відчуття безперервного розвитку та самореалізації. Психологічне благополуччя пов'язане з психічним здоров'ям людини, яке може бути під загрозою в умовах тривалого травматичного стресу, зокрема під час війни.

2. Кожен тип ставлення, зокрема індивідуальні, вибірково та свідомі ставлення, пов'язаний з конкретними видами інформаційного простору студентів, зокрема індисеміосферою (знаки і символи, якими користується людина для особистісного зростання), мінісеміосферою (знаки і символи для ефективної міжособистісної взаємодії), та семіосферою (знаки і символи для формування активної громадянської позиції, розвитку суспільних інтересів та соціальної активності). Кожен з цих компонентів має свою специфіку функціонування в умовах тривалого травматичного стресу під час війни.

3. Результати емпіричного дослідження вибіркового та індивідуальних ставлень студентів показують наявність кореляцій між конкретно-послідовним стилем засвоєння інформації та

суб'єктивним/категоріальним способом обробки інформації; абстрактно-довільним стилем та рефлексивним способом обробки інформації; конкретно-довільним стилем і імпульсивним способом обробки інформації; абстрактно-послідовним стилем та аналітичним способом обробки інформації. Найефективнішими стилями обробки інформації, що забезпечують оптимальну взаємодію ставлення до інформації та психологічного благополуччя, є об'єктивно-категоріальний, рефлексивний та конкретно-послідовний стилі. Студенти з домінуючими синтетичним і імпульсивним стилями обробки інформації мають низький рівень психологічного благополуччя, що є основою їхніх вибіркового і свідомих ставлень до інформації.

Перспективним напрямком є глибоке дослідження ставлення до інформації особистості, особливо вибіркового і свідомих ставлень, в контексті вікової генези, професійної діяльності, гендерних і статевих ознак, а також розробка комплексних психологічних технологій для розвитку інформаційної безпеки особистості протягом усього життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абсалямова Л. М. Аналіз основних наукових підходів до феномену зрілості особистості в психології. Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Серія Психологія. Вип. 37. Харків : ХНПУ, 2010. С. 6–14.
2. Абсалямова Л. М. Види та критерії психологічної зрілості людини. Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Серія Психологія. Вип. 38. Харків : ХНПУ, 2011. С. 5–17.
3. Абсалямова Л. М. Категорія зрілості особистості у віковій психології [Електронний ресурс]. URL: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKhnpu_psykhol/2011_39/01.html.
4. Антонова Н. О., Рибачук Л. І. Психологічна зрілість як основа готовності до професійної діяльності психолога. Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / С. Д. Максименко, Л. А. Онуфрієва. Вип. 7. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 29–43.
5. Антонова Н. О. Ціннісні орієнтації студентів з різним типом готовності до професійної діяльності психолога. Практична психологія та соціальна робота, 2011. №2. – С. 31–35.
6. Онуфрієва О. В. Психологічні особливості впливу засобів масової інформації на структуру ціннісних орієнтацій студентської молоді: автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.05. К., 2010. 19 с.
7. Арканова О. В. Психологія взаємин: монографія. К. : КММ, 2009. – 120 с.
8. Архипова С. П. Творча зрілість особистості й рівні досягнення “акме” людини в процесі її професійного становлення. Соціальна педагогіка, 2005. №4. С. 84–90.
9. Бажан А. К. Проблемний портрет молоді людини. Дзеркало тижня, 2006. № 8. С. 7–8.

10. Балл Г. О. Про психологічний зміст і духовну сутність педагогічної складової вищої освіти. Університетська педагогічна освіта як шлях гуманізації суспільства. Матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції. К. : КНЕУ, 1999. С. 14 –18.

11. Бердник Г. Б., Прокоф'єва О. О. Особистісний розвиток як компонент структури професіоналізму майбутніх фахівців. Актуальні проблеми практичної психології : зб. наук. праць. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2007. С. 22–25.

12. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн., Кн. 1 : Особистісно-орієнтувальний підхід : теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. 280 с.

13. Бех І. Д. Категорія «ставлення» в контексті розвитку «Я» особистості. Педагогіка і психологія, 1997. №9 (16). С. 9 – 21.

14. Білуха Т. І. Розвиток особистості майбутнього психолога-практика засобами корекційно-виховного впливу : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Івано-Франківськ, 2006. 20 с.

15. Боришевський М. Й. Екстраполяція теоретичних принципів психологічної науки у контекст практичної психології. Актуальні проблеми практичної психології : зб. наук. праць. – Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2009. –Ч. I. – С. 113–120.

16. Боришевський М. Й. Психологічні механізми розвитку особистості. Актуальні проблеми психології : Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. Т. 1. К. : Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2001. Ч. 2. С. 26–33.

17. Боришевський М. И. Развитие саморегуляции поведения школьников : Автореф. дисс. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 / КГПИ им. М. П. Драгоманова. К., 1992. 78 с.

18. Боришевський М. Й. Традиції в українській психологічній науці та їх розвиток у сучасному контексті/ Спадкоємність та інновації в українській психологічній науці : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ –

Хмельницький – Кам’янець-Подільський, 2002. Ч. 1. С. 9–15.

19. Брагіна Н. В. Життєва позиція як предмет психологічного аналізу [Електронний ресурс]. URL: <http://vuzlib.com/content/view/759/94/>.

20. Бродовська В. Й., Патрик І. П., Яблонко В. Я. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові. 2-е вид. К. : ВД «Професіонал», 2005. 224 с.

21. Варій М. Й. Психологія особистості : навч. посіб. К. : Центр учбової л-ри, 2008. 592 с.

22. Васютинський В. О. Соціально-психологічні підстави референтності спільноти. Психологічні перспективи. Вип. 15. 2010.–С. 18–34.

23. Вірна Ж. П. Мотиваційно-смілова регуляція у професіоналізації психолога : монографія. Луцьк : РВВ «Вежа», 2003. 320 с.

24. Вірна Ж. П. Самоставлення як імперативний модус професійної ідентифікації особистості. Психологічні перспективи. Вип. 17. 2011. С. 28–39.

25. Власова О. І. Провідні чинники розвитку соціального потенціалу особистості. Соціальна психологія. К., 2005. № 2. С. 55-63.

26. Власова О. І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку: монографія. К. : ВПЦ «Київський університет», 2005. 308 с.

27. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Основи здоров'я : Підручник для 8-го класу загальноосвітніх навч. закладів. К. : Алатон, 2008. 160 с.

28. Вплив електронних ЗМІ на функціонування мови в інформаційному суспільстві [Електронний ресурс]. URL : <http://vybory.org/articles/96.html>.

29. Глива Є. Вступ до психотерапії. Острого-Київ : Вид-во “Острозька академія”, 2004. 530 с.

30. Гордієнко В. І. Розвиток особистості в процесі професіоналізації: професіогенез особистості. Психологія праці та професійної підготовки особистості : навч. посібник / за ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки. Хмельницький : ТУП, 2001. С. 28-67.

31. Гошовський Я. О. Ресоціалізація депривованої особистості : монографія. Дрогобич : Коло, 2008. 480 с.
32. Данильченко, Т. В. (2020). Особливості особистісного благополуччя військовослужбовців, що перебували в зоні АТО. *Український психологічний журнал*, 2(14), 64-84.
33. Дідик Н.М. Особливості розвитку особистісної зрілості майбутніх психологів. Актуальні проблеми практичної психології : зб. наук. праць/Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2009. Ч I. С. 349-358.
34. Дмітрієва О. А. Особливості потребнісно-мотиваційної сфери психосоціально зрілих і психосоціально незрілих особистостей. *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. № 9. – С. 8–12.
35. Долинська Ю. Г. Самоактуалізація особистості майбутнього психолога у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. К., 2000. 196 с.
36. Ємчик Л. Б. Адаптація моделі сприйняття інформації до процесу навчання/ Педагогіка і психологія професійної освіти. 2006. № 6. С. 60-71.
37. Заболотна Н. Особливості когнітивних стилів у структурі індивідуальності студента [Електронний ресурс]/ Гуманітарний вісник. № 25. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/gvpkhdpi/2012_25/321_326.PDF.
38. Завгородня О. В. Особистість: шляхи досягнення зрілості / *Практична психологія та соціальна робота*. 2010. № 12. С. 11-17.
39. Засєкіна Л. В. Когнітивний стиль конструювання психологічної реальності особистості. *Психологічні перспективи*. Вип. 5. 2004. С. 77 – 86.
40. Засєкіна, Л. В. (2005). Структурно-функціональна організація інтелекту/Лариса Володимирівна Засєкіна. *Острого: Вид-во Національного університету «Острозька академія»*.
41. Засєкіна Л. В., Засєкін С. В. Психолінгвістична діагностика : навч. посібн. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 188 с.

42.Засєкіна Л. В., Хворост Х. Ю. Інформаційна безпека у вимірі інформаційно-психологічної позиції особистості. Актуальні проблеми прикладної психології. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2012. С.196 – 200.

43.Іваненко Б. Б. Особистісна психокорекція майбутнього практичного психолога засобами активного соціально-психологічного навчання: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Черкаси, 2005. 199 с.

44.Казміренко В. П. Інтеграційні процеси в суспільстві та політичний вибір особистості: монографія. К. : Міленіум, 2008. 360 с.

45.Каламаж Р. В. Самоставлення як складова частина емоційно-оцінного компонента Я-концепції. Психологічні перспективи. Вип. 15. 2010. С. 72 – 81.

46.Кирилюк І. М. Психологічні чинники підготовки практичного психолога до ведення терапевтичного діалогу : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. К., 2006. 20 с.

47.Колісник О. П. Методологічні принципи побудови концепції саморозвитку особистості. Психологічні перспективи. Вип. 4. 2003. С. 133 – 138.

48.Кондрашихіна О. О. Формування здатності до фасилітаційних впливів у майбутніх практичних психологів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. К., 2004. – 20 с.

49.Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості. К. : Радянська школа, 1989. 608 с.

50.Коцан І. Я., Ложкін Г. В., Мушкевич М. І. Психологія здоров'я людини / За ред. І. Я. Коцана. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. 352 с. (Посібники та підручники ВНУ імені Лесі Українки)

51.Крюкова О. В. Відповідальність як складова процесу соціального розвитку особистості [Електронний ресурс]. URL : [http:// www. nbuv. gov. ua /portal/ soc_ gum/ pspo/ 2010_ 25_ 2/ kryukova. pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2010_25_2/kryukova.pdf).

52. Кузьменко Л. В. Сутність свідомого ставлення старшокласників шкіл-інтернатів до своїх базових прав та обов'язків. Збірник наук. праць. Вип. 15 (II). Київ, 2011. С. 98–105.

53. Лапченко І. О. Емоційне ставлення до себе та ровесників як чинник особистісного розвитку дитини дошкільного віку : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2006. – 237 с.

54. Ложкін Г. В., Коцан І. Я., Бараннік В. А., Подляшаник В. В. Психологія: терміни, поняття, визначення: словник-довідник / за заг. ред. Г. В. Ложкіна. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. 188 с.

55. Лукасевич О. А. Особливості досягнення особистісної зрілості студентами вищого навчального закладу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Психологічні науки : зб. наук. праць. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. № 26 (50). Серія № 12. Ч. II. С. 67–71.

56. Лушин, П. В. (2000). Особистісна зміна в педагогічному контексті. *Розвиток ідей Г. С. Костюка в сучасних психологічних дослідженнях. Наукові записки.* 2000. № 2. С. 46-53.

57. Люзняк М. В. Суспільна інформаційних ресурсів і комунікацій у моделюванні уявлень про знання. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2006. № 6. С. 157-163.

58. Максименко С. Д., Максименко К. С., Папуча М. В. Психологія особистості. К. : КММ, 2007. 296 с.

59. Максименко С. Д., Пасічник І. Д. Роль когнітивно-стильових особливостей особистості в процесі навчальної діяльності. Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Вип. 14. Острого : Нац. ун-т «Острозька академія», 2010. С. 3-10.

60. Матласевич О. В. Проблема дослідження моральності в когнітивній парадигмі. Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Вип. 14. Острого : Нац. ун-т «Острозька академія», 2010. С. 199-206.

61. Мітлош А. В. Психологічні особливості лідерської обдарованості учнів гімназії. Психологічні перспективи. 2011. Вип. 18. С. 176-185.

62. Михайлов О. В. Формування соціальної зрілості студентів економічного профілю: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / К. : Ін-т пробл. виховання АПН України, 2001. 20 с.

63. Наумчик Н. В. Психологічна зрілість студентів у контексті актуальних проблем психологічної науки і практики. Особистість у просторі культури: Матеріали Всеукраїнського науково-практичного симпозиуму 24 вересня 2009. Севастополь : Рібест, 2009. С. 88-91.

64. Нища О. Інформаційні потреби та проблема інформатизації українського суспільства. Нова інформаційна ситуація та тенденції альтернативного розвитку ЗМК в Україні: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених / за заг. ред. канд. філос. наук, доц. Л. В. Квасюк. Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2010. 280 с.

65. Носенко Е. Л., Коврига В. Н. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції : монографія. К. : Вища школа, 2003. 126 с.

66. Овсянецька Л. П. До питання про психологічні критерії зрілої особистості. Актуальні проблеми психології. Том 1: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. Ч.2. К. : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2001. С 105-110.

67. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : підручник. У 2 кн. Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. К. : Либідь, 2004. 576 с.

68. Орбан-Лембрик Л. Е. Структурно-функціональна модель спілкування: соціально-психологічний аспект аналізу. Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. Івано-Франківськ, 2004. С. 104 – 115.

69. Пасічник І. Д. Психологія поетапного формування операційних структур систематизації. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2004. 242 с.

70. Піроженко Т. О. Психологія комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини : автореф. дис. ... д-ра. психол. наук : 19.00.07.К., 2004. – 40 с.

71. Пов'якель Н. І., Блохіна І. О. Психологічні передумови становлення позитивної Я-концепції як базової компоненти професійного самовизначення психолога. Психологія : зб. наук. праць. Вип. 2 (5) К. : НПУ. С. 177–183.

72. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості : монографія. К. : Наш час, 2007. 280 с.

73. Потапова В. Д. Функціональна система психологічних механізмів інтуїтивно-почуттєвого відображення: монографія. Донецьк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2005. 336 с.

74. Потапчук Л. В. Психологічні особливості становлення особистісної зрілості в різних умовах соціалізації. Проблеми загальної та педагогічної психології: Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред С.Д.Максименка. Т. 2. Ч. 6. К., 2000. С. 37-41.

75. Потапчук Л. В. Психологічні особливості становлення особистісної зрілості старшокласників : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Луцьк : Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, 2001. 205 с.

76. Потапчук Л. В. Психологічна зрілість – основа професійного становлення старшокласників. Наукові записки. Серія Психологія. Педагогіка. Острог, 2000. – Вип 1. С. 66-70.

77. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. К. : Видавничий центр «Київський університет», 1999. 308 с.

78. Прядко С. А. Життєва позиція особистості в аспекті сучасного соціально-філософського осмислення [Електронний ресурс]. Філософський альманах “Мультиверсум”. К. : Центр духовної культури, 2004. – №40. URL : http://www.filosof.com.ua/Jornel/ M_40/Pryadko.htm.

79. Психологія особистості: Словник-довідник / за ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. К. : Рута, 2001. 320 с.

80. Пурло О. Ю. Життєва творча позиція особистості: поняття, сутність та структура. Вісник Чернігівського держ. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка. 2009. Т2. №74. С.98-101.

81. Радул В. В. Становлення соціальної зрілості молодого вчителя (теорія і практика) : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.01. К., 1998. – 36 с.
82. Рєпнова Т. П. Феномен емоційної зрілості і кризи розвитку. Практична психологія та соціальна робота. 2004. №4. – С.42 – 46.
83. Романюк В. Л. Інформація та проблеми когнітивної психології і психофізіології. Сучасні дослідження когнітивної психології: Матеріали міжнародної Інтернет-конференції. Острог : Вид.-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2012. Вип. 1. С. 212.
84. Савелюк Н. М. Психосемантичні аспекти дослідження свідомості особистості. Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». Вип. 14. – Острог : Нац. ун-т «Острозька академія», 2010. С. 260-268.
85. Савелюк, Н. (2022). Переживання стресу в умовах війни: досвід українського студентства. *Психологія: реальність і перспективи*, (18), 141-152.
86. Савчин М. В. Соціальна психологія : підручник. Дрогобич : Відродження, 2000. 274 с.
87. Савчин М. В. Предмет психологічного аналізу проблеми моральної свідомості та самосвідомості особистості. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Особистість у розбудові відкритого демократичного суспільства в Україні». Дрогобич, 2005. С. 87 105.
88. Савчин М. В. Психологічні основи розвитку відповідальної поведінки особистості: дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07. К., 1997. 447 с.
89. Савчин М. В. Психологія відповідальної поведінки : монографія / Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. – 280 с.
90. Семиченко В. А. Теоретичні та методичні основи професійного самовиховання студентів вузу. Хмельницький : ХДПІ, 2001. 255 с.
91. Серьожникова Р. К. Суб'єктна позиція студента як реалізація його творчого потенціалу/ Проблеми освіти. 2006. № 43. С. 31-33.
92. Скрипченко О. В. Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Вікова і педагогічна психологія : навч. посіб. 2-ге вид. К. : Каравела, 2007. 400 с.

93. Словопедія [Електронний ресурс]. URL: www.slovopedia.org.ua.

94. Смульсон М. Л. Психологічні особливості віртуальних навчальних середовищ. Актуальні проблеми психології : [зб. наук. пр. Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України] / за ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смульсон. К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. Т. 8, вип. 8 : Психологічна теорія і технологія навчання. С. 116–126.

95. Смульсон, М. Л., Дітюк, П. П., Назар, М. М., Мещеряков, Д. С., Зінченко, О. В., Старков, Д. Ю., & Депутат, В. В. (2024). Проектування віртуального освітнього простору розвитку суб'єктності дорослих в умовах післявоєнного відновлення України.

96. Солоненко, О., & Розмирська, Ю. (2024). Концептуалізація поняття «тривалий травматичний стрес»: від переживання постійного насильства до тривалої травми війни. *Психологія: реальність і перспективи*, (23), 167-176.

97. Сохань Л. В., Єрмаков І. Г., Несен Г. М. Життєва компетентність особистості. К.: Богдана, 2003. 520 с.

98. Старіш О. Г. Теорія відкритих систем як парадигма процесів глобального розвитку. Сімферополь : Універсум, 2003. 240 с.

99. Стрельников В. Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання : у 2 кн. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2002. Кн. 1. 295 с.

100. Татенко В. О. Соціальна психологія впливу : монографія К. : Міленіум, 2008. 216 с.

101. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості у межах і за межами буденності. К. : Либідь, 2003. 376 с.

102. Третьякова І. С. Теоретико-методологічні основи дослідження відповідальності особистості [Електронний ресурс]. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvmdu/psykh/2011_6/53.pdf. – Назва з екрану.

103. Хадко Ю. П. Психологія виховання неординарної особистості. Львів : Сполом, 2003. 184 с.

104. Хазратова Н. В. Психологія відносин особистості і держави : монографія. Луцьк : РВВ «Вежа», 2004. 276 с.
105. Хворост Х. Ю. Концептуальні межі поняття позиції у психології. Психологічні перспективи : Зб. наук. праць / За ред. Л. В. Засекої. Вип.17. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. С. 256 – 263.
106. Хворост Х. Ю. Крос-культурні відмінності у свідомому ставленні до інформації. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія: Актуальні проблеми психології:Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка. Том. Х. К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агенство», 2012. С.723 – 732.
107. Хворост Х. Ю. Психолінгвістичний погляд на феномен соціальної зрілості особистості. *Психолінгвістика*. Вип. 9. Переяслав-Хмельницький : ПП «СКД», 2012.С.138 – 143.
108. Хворост Х. Ю. Інформаційно-психологічний вплив у розрізі безпеки здоров'я. *Наука і освіта: науково-практичний журнал*. Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2016. № 2-3. С. 184-191.
109. Хворост Х. Ю. Феномен саногенного мислення як запорука збереження здоров'я особистості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»*. Вип. 5. 2017. С. 170-176.
110. Чепелева Н. В. Формування професійної компетентності психолога Актуальні проблеми психології : Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. К. : Ніка –Центр, 1999. Вип. 19. 286 с.
111. Чудновський В. Е., Юркевич В. С. Обдарованість – це унікальність кожної особистості. Обдарована дитина : Науково-практичний освітньо-популярний журнал. 2005. №2. С. 2–7.

112. Шавініна Л. В. Психологічні особливості організації пізнавального досвіду інтелектуально обдарованої особистості : автореф. дис. ...канд. психол. наук. К. : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка, 1993. 18 с.
113. Швалб Ю. М. Мотиваційні підстави життєдіяльності особистості. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Психологія. 2018. С. 60–64.
114. Шемелюк І. Я. Короткий індекс самоактуалізації та шкала ясності Я-концепції як показники особистісної зрілості. Практична психологія та соціальна робота. 2000. №6. С. 26 – 27.
115. Шишкіна Х. Ю. Вибіркові та індивідуальні ставлення у структурі інформаційно-психологічної позиції особистості. Психологічні перспективи. Вип.21. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 276–285.
116. Шишкіна Х. Ю. Емпіричне дослідження взаємозв'язку вибірових ставлень у структурі інформаційно-психологічної позиції та особистісних властивостей студентів. Психологічні перспективи. Вип.22. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 263 – 270.
117. Штепа О. С. Механізми детермінації особистісної зрілості. Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ : Плай, 2004. Випуск 9. Ч. 1. С. 168 – 177.
118. Штепа О. С. Пропріум зрілої особистості. Практична психологія та соціальна робота. №2. 2004. С. 26 – 35.
119. Штепа О. С. Тренінг “Актуалізація особистісної зрілості”. Практична психологія та соціальна робота. 2005. №4. С. 22–36.
120. Штепа О. С. Феномен особистісної зрілості. Соціальна психологія. № 1. 2005. С. 62 – 77.
121. Штепа О. Формування особистісної зрілості у підлітковому і юнацькому віці. Соціальна психологія. 2006. № 1 (15). С.129-146.
122. Щербан Т. Д. Психологія навчального спілкування : монографія. Київ: Міленіум, 2004. 346 с.

123. Яценко Т. С. Особливості взаємозв'язків між свідомою та несвідомою сферами психіки суб'єкта. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2002. Вип. 4 (8). С. 99 – 110.
124. Argyle M., Henderson M. (1985). *The Anatomy of Relationships*. London : Heinemann, 1985. 203p.
125. Aron A., Aron E. (1989). *The Heart of Social Psychology*. 2nd ed. Lexington, MA : Lexington Books. P. 237 – 578.
126. Adler A. (1912). *Über Den Nervösen Charakter: Grundzüge Einer Vergleichenden Individual-Psychologie und Psychotherapie*. Wiesbaden. 222 S.
127. Baars B. J. (1997). Some Essential Differences between Consciousness and Attention, Perception and Working Memory. *Consciousness and Cognition*. Vol. 6, # 3. P. 363 – 371.
128. Bandura A. (1989). Human Agency in Social Cognitive Theory. *American Psychologist*. Vol. 44. P. 1175 – 1184.
129. Bandura A. (1989) Regulation of Cognitive Processes through Perceived Self-efficacy. *Developmental Psychology*. Vol. 25. P. 729 – 735.
130. Bandura A., Walters R. H. (1963). *Social Learning and Personal Development*. N.Y. : Holt, Rinehart and Winston, 1963. 467 p.
131. Berry J. W. (1984). Towards a Universal Psychology of Cognitive Competence. *International Journal of Psychology*. Vol. 18. P. 335 – 361.
132. Berscheid E. (1985). Interpersonal Attraction. *The Handbook of Social Psychology* / In G. Lindzey & E. Aronson (Eds.). N.Y. : Random House. 481 p.
133. Blakemore, S. J. (2019). Adolescence and mental health. *The lancet*, 393(10185), 2030-2031.
134. Bordiga E., Locksley A., Brekke N. (1981). Social Stereotypes and Social Judgment. / E. Bordiga, // *Cognition, Social Interaction, and Personality* ; N. Cantor & J. Kihlstrom (Eds.). Hillsdale, N.J. : Lawrence Erlbaum. 429p.
135. Brehm S. S., Smith T. W. (1986). Social Psychological Approaches to Psychotherapy and Behavior Change. In *Handbook of psychotherapy and behavior change* / In S. L. Garfield, A. E. Bergin (Eds.). 3 ed. N.Y. : Wiley. P.188 – 266.

136. Bronfenbrenner N. (1995). *Developmental Ecology through Space and Time: A Future Perspective. Examining Lives in Context. Perspectives on the Ecology of Human Development.* ; P. Moen, G.H. Elder, Jr., K. Lascher (Eds.). Washington, DC : American Psychological Association. P. 619 – 647.
137. Bruner J. (1988). *Founding the Center for Cognitive Studies. The Making of Cognitive Science.* Cambridge. P. 90 – 101.
138. Burgess R. L., Huston T. L. (1979). *Social Exchange in Developing Relationships.* New York: Academic Press. 512 p.
139. Cantor N. (1987). *Life Tasks, Self-concept Ideals and Cognitive Strategies in a Life Transition.* *Journal of Personality and Social Psychology.* Vol. 53. P. 1178 – 1191.
140. Colman A. M. (2003). *A Dictionary of Psychology.* N.Y. : Oxford University Press. 845 p.
141. Ekelund B. (2008). *Diversity Icebreaker: How to Manage Diversity Processes / B. Ekelund, E. Langvik.* Oslo : Human Factors Publishing. 168 p.
142. Fivush R. (1987). *Scripts and Categories: Interrelationships in Development. Concepts and Conceptual Development ; U. Neisser, Ed.* Cambridge: Cambridge University Press. P. 234 – 254.
143. Gaiseanu, F. (2020). *Attitude as an expressible info-operational reaction to a perceived/purposed object/objective.* *International Journal on Neuropsychology and Behavioural Sciences, 1(1), 12-16.*
144. Gardner H. (1995). *An Interview with Howard Gardner. Multiple intelligence: A Collection ; R. Fogarty & J. Bellnca (Eds.).* Cheltenham: Hawker Brownlow Education. P. 3 – 25.
145. Goleman D. (1995). *Emotional Intelligence.* N.Y.: Bantam Books. 671 p.
146. Goral, A., Feder-Bubis, P., Lahad, M., Galea, S., O'Rourke, N., & Aharonson-Daniel, L. (2021). *Development and validation of the Continuous Traumatic Stress Response scale (CTSR) among adults exposed to ongoing security threats.* *PloS one, 16(5), e0251724.*

147. Greenberger E. (1982). Education and the Acquisition of Psychological Maturity. N. Y. : Irvington Publishers, Inc. P.155–189.
148. Hills Th. H., Hertwig, R. Information search in decisions from experience: Do our patterns of sampling foreshadow our decisions? *Psychological Science: Research, Theory & Application in Psychology and Related Sciences*. Vol. 21, # 12. P. 1787-1793.
149. Inkeles A. (1968). Society, Social Structure and Child Socialization. *Socialization and Society* ; J. Clausen, Ed. Boston : Little, Brown. P. 74-129.
150. Jankowicz, N. (2020). How to lose the information war. Bloomsbury Publishing. 272 p.
151. Khvorost Kh. (2012). The impact of information of political discourse on individual. *Applied Psycholinguistics: Positive Effects and Ethical Perspectives* / G. Mininni and A. Manuti, Eds. Vol. 2. Milano : FrancoAngeli. P.295–305.
152. Kolga V. Cognitive styles. Seminar abstracts. Tallinna Pedagoogiline Instituut, 1986.
153. Lewin K. (1997). Behavior and Development as a Function of the Total Situation. *Resolving Social Conflicts& Field Theory in Social Science* ; G.W. Lewin, D. Cartwright (Eds.). Washington, DC : American Psychological Association. P. 337 – 381.
154. Liu, X., Ping, S., & Gao, W. (2019). Changes in undergraduate students' psychological well-being as they experience university life. *International journal of environmental research and public health*, 16(16), 2864.
155. Lozhkin G. Interrelation of Professional Identity and Self-Trust in Psychology students. *Hayka i osvima*. № 1. 2018. C. 88-98.
156. Matthews G., Zeidner M., Roberts, R. D. (2000). Emotional Intelligence: Science and Myth / G. Matthews,. Cambridge, MA : MIT Press. 687 p.
157. Mayer J. D. (2001). Primary divisions of personality and their scientific contributions: From the trilogy of mind to the systems set. *Journal for the Theory of Social Behaviour*. Vol. 31, No. 4. P. 449 – 475.

158. Osgood Ch. Suci, G., Tannenbaum P. (1975). The measurement of meaning. Urbana : University of Illinois Press. 346 p.
159. Popper K. (1985). Knowledge: Subjective Versus Objective. Selections. Princeton. P. 58 – 77.
160. Saklofske D. H., Kostura D. D. (1990). Extraversion–introversion and intelligence. *Personality and Individual Differences*. No 11. P. 547 – 551.
161. Salovey P., Mayer J. D. (1990). Emotional Intelligence. *Emotional Intelligence, Imagination, Cognition and Personality*. Vol. 9. – P. 185 – 211.
162. Schwartz G. E., Davidson, R., Maer, F. (1975). Right Hemisphere Lateralization for Emotion in the Human Brain: Interactions with Cognition. *Science*. P. 286 – 288.
163. Searle J. R. (1995). *The Construction of Social Reality*. N.Y.: Simon & Schuster. 240 p.
164. Smith J., Boltes P. (1995). Wisdom-related knowledge: Age / Cohort Differences in Response to Life-planning Problems. *Development Psychology*. Vol. 26. P. 494 – 505.
165. Sperry R. (1961). Cerebral organization and behavior. *Science*. Vol. 133. P. 1749 – 1757.
166. Sternberg R. J. (1982). Reasoning, Problem Solving and Intelligence. *Handbook of Human Intelligence*. Cambridge, MA : Cambridge University press, 1982. 307 p.
167. Ruíz, E. (2020). Cultural gaslighting. *Hypatia*, 35(4), 687-713.
168. Ryff, C. D., & Singer, B. H. (2008). Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological well-being. *Journal of Happiness Studies*, 9, 13-39.
169. Timothy C., Rock A. (2000). Personality and information processing speed : Independent influences on intelligent performance. *Intelligence*, 32(1), 33 – 46.

170. van Strien, J. L., Kammerer, Y., Brand-Gruwel, S., & Boshuizen, H. P. (2016). How attitude strength biases information processing and evaluation on the web. *Computers in Human Behavior*, *60*, 245-252.
171. Vernon M. D. (1995). The functions of schemata in perceiving. *Psychological Review*, *62*.
172. Zalmenson, T., Yair, N., Azriel, O., Shamai-Leshem, D., Alon, Y., Tik, N., ... & Bar-Haim, Y. (2024). The effects of intelligence on exposure to combat and posttraumatic stress disorder across multiple deployments. *Journal of Anxiety Disorders*, 102961.
173. Zasiiekina, L., Goral, A., Fedotova, T., Akimova, A., & Martyniuk, A. (2024). Cross-cultural adaptation and psychometric validation of The Continuous Traumatic Stress Response Scale: Ukrainian version. *East European Journal of Psycholinguistics*, *11*(1), 156-171.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця 1

Значущі відмінності у вираженні індивідуальних і вибіркових ставлень до інформації відповідно до виду соціально-психологічної зрілості студентів

(дисперсійний аналіз за критерієм Н-Краскала-Уоллеса)

	Психологічне благополуччя	N	Mean Rank
АБСТРАКТНО-ДОВІЛЬНИЙ	1,00	67	90,75
	2,00	68	93,55
	3,00	135	88,89
	Total	200	
АБСТРАКТНО-ПОСЛІДОВНИЙ	1,00	67	88,65
	2,00	68	93,96
	3,00	135	95,56
	Total	200	
КОНКРЕТНО-ДОВІЛЬНИЙ	1,00	67	93,18
	2,00	68	99,13
	3,00	135	84,61
	Total	200	
ОБ'ЄКТИВОВАНИЙ-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ	1,00	67	110,91
	2,00	68	90,19
	3,00	135	90,16
	Total	200	
СУБ'ЄКТИВОВАНО-ФАКТИЧНИЙ	1,00	67	93,75
	2,00	68	100,52
	3,00	135	83,12
	Total	200	
СИНТЕТИЧНИЙ	1,00	67	90,77
	2,00	68	89,11
	3,00	135	107,02
	Total	200	
ІМПУЛЬСИВНИЙ	1,00	67	90,07
	2,00	68	89,79
	3,00	135	98,52
	Total	200	
РЕФЛЕКТИВНИЙ	1,00	67	95,72
	2,00	68	92,58
	3,00	135	92,64
	Total	200	
КОНКРЕТНО-ПОСЛІДОВНИЙ	1,00	67	91,55
	2,00	68	103,08
	3,00	135	86,82
	Total	200	

Test Statistics(a,b)

	Абстрактно-довільний	Абстрактно-послідовний	Конкретно-довільний	Об'єктно-категоріальний	суб'єктно-фактичний	синтетичний	імпульсивний	рефлексивний	конкретно-послідовний
Chi-Square	1,596	,957	2,189	5,334	3,879	3,052	1,965	,589	5,966
df	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Asymp. Sig.	,660	,812	,534	,149	,275	,384	,580	,899	,113

a Kruskal Wallis Test

b Grouping Variable: